

שאלות חזרה
הלכות בשר
וחלב
טבילת והכשרת
כלים

יוסף סוראני

אלו דברים אסורים משום בשר וחלב:

1. מדאורייתא
 2. מדרבנן.
 3. משום מראית עין.
- מה הנ"מ לדינא בין ג' דרגות אלו

תשובה:

דאורייתא- בהמות טהורות

מבואר במשנה בחולין (ק"ג.) שכל סוגי הבהמות הטהורות אסורים בבישול ובהנאה מן התורה. **ומבואר בגמ'** (חולין ק"ג-): שהתנאים למדו כן מהפסוק בבראשית (לה, כ) בדבר יהודה ששלח לתמר את גדי העיזים, ומשמע שכל שלא כתוב גדי עיזים, הכוונה לכל סוגי הגדיים ואף מבהמות אחרות, והסיבה שאין להקיש מכאן לשאר המקומות הוא משום שיש פעם נוספת שהתורה משתמשת בביטוי 'גדי עיזים', בסיפור שרבקה הלבישה את יעקב בעורות גדיי העיזים (בראשית כז, טז) ואלו שני כתובים הבאים כאחד שאינם מלמדים, ואף למי שסובר שהם מלמדים, במקרה זה אין ללמוד משום שיש כאן שני מיעוטים (עזים והאות י"ה- העיזים).

דרבנן

האם חיה ועוף נאסר מן התורה?

נחלקו התנאים במשנה האם יש איסור בישול חיה יחד עם חלב:

- ר"ע לא נאסר משום שנתמעט מג הכפילויות של "לא תבשל גדי בחלב אמו".
 - ר' יוסי הגלילי סבר שחיה אסורה מהתורה שהיא בכלל נבלה, אבל דגים לא.
 - דעת ת"ק במשנה- רב ניוסף סבר שדעת ת"ק לאסור חיה ועוף מן התורה, ואילו רב אשי ביאר שת"ק סובר כר"ע ואוסר מדרבנן בלבד.
- הרמב"ם** (מאכלות אסורות ט, ג) **פסק כשיטת ר' עקיבא** שחיה ועוף מותרים מן התורה ואסורים באכילה. **מדברי תוס'** (חולין ק"ד: ד"ה עוף וגבינה; וקיי"ג. ד"ה בשר בהמה טהורה) **עולה לכאורה** שההלכה היא כדעת שבשר עוף וחיה אסורים מן התורה.
- השו"ע פסק כשיטת הרמב"ם** שחיה ועוף מותרים מהתורה ואסורים רק מדרבנן.
- אמנם הב"ח והמהרש"ל** (ים של שלמה חולין ח, ק) כתבו שיש להחמיר כדברי תוס' שהאיסור בעוף הוא מהתורה.
- הש"ך** (ה) **צייד בפסק השו"ע** וכתב שאף תוס' מודים וכל כוונת תוס' היא לומר שיש חיוב המתנה גם בין עוף לחלב, על אף שאיסורו מדרבנן.

האם בשר טמאה או חלב טמאה נאסרו מדרבנן.

מבואר במשנה בחולין (ק"ג.) שאין איסור בישול והנאה בחלב בהמה טמאה או בשר בהמה טמאה.

ובדברי הטור משמע שיש איסור מדרבנן.

הב"י סבר שהטור לא דקדק בלשונו.

הב"ח סבר שאכן אסרו מדרבנן ונ"מ לדין חני"נ לשיטת רבינו אפרים שלא מועיל בשאר איסורים, וכן לענין חתיכה הראויה להתכבד.

איסורי מראית עין

הרשב"א בתשובה (ג, רנז) **כתב** שיש איסור בבישול ובאכילה של בשר בחלב אשה, משום מראית עין כדין דם הדגים ודגים שעל הכיכר.

השו"ע פסק כדברי הרשב"א.

הרמ"א כתב שלשיטה זו יש לאסור גם חלב בהמה טמאה משום מראית עין

הש"ך (ז) מתקשה שמסתיומת המשנה והפוסקים משמע שלא נאסר כלל בשר בהמה טמאה וחלב.

וכתב בתחילה שדברי המשנה הפוסקים עוסקים במציאות שאין חשש מראית עין כגון לרפואה וכיוצא בו עוד כתב שיתכן שאכן דברי הרמ"א לא נכונים ויש לחלק בין חלב אם שאסור את האכילה, ואין זה שייך בבשר בהמה טמאה שכבר אסורה.

עוד הציע הש"ך שאין חשש בחלב בהמה טמאה משום שהוא ניכר בצבעו

החיד"א (מחזיק ברכה פז, א) **העיר שבתשובת הרשב"א מבואר** שהאיסור שייך גם חלב ובשר בהמה טמאה.

מה הנ"מ בין הדרגות.

נ"מ בין מראית עין לאיסור דרבנן?

1. הזכרנו כעת שאיסור מראית עין לא שייך ברפואה, וכן מבואר במהרש"ל.
2. עוד כתב הרמ"א שאיסור מראית עין לא שייך בעוף וחלב וביאר בפרי מגדים שזה דווקא גם בחלב טמאה שהוא תרי דרבנן, אך בלבוש סבר שמותר גם עם חלב בהמה טהורה משום שיש היכר ועוף.

נ"מ בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן?

1. **כתב הרמב"ם** שמותר להרבות על איסור עוף וחלב לכתחילה, שאין איסור ביטול לכתחילה בדרבנן.

2. איסור הנאה

האור זרוע נטה לומר שעל אף שבשר וחלב נאסרו מדרבנן בכבישה ובמליחה, אין הם נאסרו בהנאה, ולמסקנה הסיק שאין בדינו לאסור על המקל עד שנמצא ראייה לאיסור. **השו"ע הכריע במפורש** שאין איסור הנאה בבשר וחלב שנכבשו או נמלחו. **אף בעניין איסור עוף וחלב פסק הרמב"ם** (מאכלות אסורות ט, ד) שהוא לא נאסר בהנאה, כיוון שאין איסורו מהתורה, וכן התיר לבשלו. **האיסור והיתר** (כלל ל, ה) **גזר זאת ככלל**, שכל דבר שהוא אסור רק מדרבנן מותר בהנאה. **וכן פסק למעשה הרמ"א** (פ"ז, א')

אמנם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פרק ח אות ק) **חלק על פסק השו"ע** בעניין כבישה ומליחה, וכתב שבשר וחלב שנכבשו או נמלחו יחד אסורים בהנאה. **הב"ח השיג גם כן באופן עקרוני**, ואמר שכל שנאסר מדרבנן אסור גם בבישול וגם בהנאה, וכתב הב"ח שאף הרמב"ם לא התיר בהנאה אלא מדין תורה ולא מדרבנן, וכתב הב"ח שפסק הרמ"א בעניין זה אינו נכון.

הט"ז (א) והש"ך (ב) צידדו בפסק הרמ"א שאין איסור הנאה באיסור דרבנן.

האם חלב הנמצא במעי הבמה מוגדר כחלב לעניין בשר בחלב?

תשובה:

במשנה בחולין (קטז). עולה כי דין החלב במעיים, תלוי מאיפה הבהמה ינקה ולא בכשרותה של הבהמה - אם ינקה מן הטמא - טמא ומן הטהור - טהור.

בגמ' מבואר בעקבות דברי המשנה וגמ' בע"ז (כט): כי למעשה הוכרע כי קבת בהמה נבלה לא נאסרת משום שהיא לא נחשב כחלק מהבהמה.

אך נחלקו הראשונים, האם המסקנה היא שגם אין לחלב דין חלב משום שהוא 'פירשא, או שמא יש לו דין חלב לא שהוא לא נחשב מחובר לבהמה.

המחלוקת תלויה בשאלת גרסא בסוף מהלך הגמ'.

הרי"ף ור"ת גרסו כי למסקנה מסיקה הגמ' שכל חלב בהמה הותר ואף במידה וינקה הבהמה מן הטמא. **ואילו רש"י לא גרס זאת**, ולכן סבר שיש לחלב הקבה דין חלב לכל דבר.

כפי שהבאנו ר"ת אכן גרס שחלב הבהמה, לא נחשב כחלב, אך סבר ר"ת שיש לחלק בין חלב צלול שנאסר לחלב קרוש שהותר.

השו"ע פסק כדעת הרי"ף ודעימיה שחלב הקבה הותר, וכתב שיש אוסרין בצלול.

הרמ"א הכריע כר"ת.

וכתב הש"ך (כה) שלדעת הרמ"א צלול אסור בדיעבד וקרוש מותר לכתחילה.

המהרש"ל (ים של שלמה ח, כז) **פסק כרש"י** שאסור בין בצלול ובין בקרוש.

הש"ך החמיר לכתחילה אף בקרוש משום מראית עין.

והחכמת אדם כתב להחמיר בקרוש אף בדיעבד למעט במקום הפסד מרובה.

מתי ביצים מותרות באכילה עם חלב, האם ההגדרה שווה ביחס לאיסור אבר מן החי? ואם לא, מדוע?

תשובה:

בביצה (ז). התיר ת"ק ביצים גמורות באכילה עם חלב, **ור"א בן יעקב אמר** שאם הן מעורות בגידין אסור.

למעשה הראשונים נתנו בזה הגדרות שונות:

- **רש"י** - די שיהיה חלמון
- **רשב"א** - חלמון וחלבון.
- **ארחות חיים** - קליפה אפילו דקה.
- **מרדכי בשם רשב"ם** - קליפה קשה.
- **הגהות שער דורא בשם מנהג הנשים** - לאסור כל שנמצא במעיים.

השו"ע פסק כרשב"א שצריך חלמון וחלבון.

המהרש"ל החמיר לכתחילה בכל ביצה שנמצאת במעיים כמנהג הנשים והקל כארחות חיים בקליפה דקה.

הש"ך החמיר לכתחילה כרשב"ם שתהיה הקליפה קשה, ובדיעבד הסתפק שתהיה קליפה דקה שולא יהיו מעורות ובמקום הפסד הקל כרש"י שדי בחלמון.

הבדל בין הגדרת ביצים באבר מן החי לבין בשר וחלב.

הראשונים הקשו מדוע בנבלה אסרנו בכל ביצה שנפלה מן במעיים ונאמרו בזה מס' ביאורים:

1. **הלכות גדולות** - הקלו בביצת עוף שבלאו הכי איסור עוף וחלב מדרבנן.

2. ר"ת- אבר מן החי הוא דבר אסור, ואילו ביצה היא דבר מותר בפני עצמה אלא שיתכן שאסורה עם חלב ובוזה הקלו יותר.
- הש"ך (ט) הביא תירוץ **אלו** אף ביחס להבדל בין אבר מן החי לבשר וחלב. אך כתב הש"ך **שבלאו הכי אין קושיא ביחס לאבר מן החי**, שאבר מן היה לו להיאסר אף בחלב 'אי לאו דגלי לן קרא ארץ זבת חלב ודבש' והיתר זה לא שייך כשהוא מחובר.

חתיכת בשר שנצלתה על האש ונשפך עליה חלב, האם מותר למוכרה לנכרי? האם ישתנה הדין אם הבשר טוגן ולא נצלה?

תשובה:

מבואר בגמ' (חולין קיד: -קטו.) 'כי ישנם ג' איסורים בבשר וחלב: 1. בישול. 2. אכילה. 3. הנאה. **תנא דבי ר' ישמעאל למדו כן** מהכפילות ג' פעמים של הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". **יש שלמדו זאת** מהנאמר "לא תאכלו כל נבלה", וכלול בזה גם איסור ההנאה. **יש שלמדו זאת** מאיסור פסח "לא תאכל נא ובשל מבושל", ויש שלמדו זאת מאיסור נבלה. א"כ פשוט שבשר שהתבשל עם חלב אסור בהנאה. **אמנם בתשובה זו נדרשים לנו לברר**, האם איסור ההנאה תקף גם ביחס לצלי וטיגון. שאלה זו תלויה בבירור 2 נקודות:

1. האם איסור טיגון וצלי של בשר בחלב הוא מהתורה, או מדרבנן בלבד?
2. האם יש איסור הנאה באיסור דרבנן.

ראשית נפתח בשאלה, האם יש איסור דאורייתא בטיגון ובצלי.

טיגון

עניין זה מתבאר בגמ' בסנהדרין (ד: -): שדנה האם יש אם למקרא או אם למסורת. **ורצתה הגמ' להביא ראיה** שיש אם למקרא מכך שלא למדו שהאיסור הוא בחלב בבשר, על אף שעל פי המסורת ניתן ללמוד כן. **הגמ' דוחה**, שדרך בישול אסרה תורה, ומבואר ברש"י ובתוס' שחלב בבשר הוא טיגון ולא בישול. **לאור כך למד החוות דעת (א)** שאין איסור בטיגון מן התורה. **אמנם הפרי חדש דחה זאת** וסבר שהגמ' אמרה שלא היה ניתן להבין שבוזה עסקה תורה, אך פשוט שלאחר שנאסר הבישול נאסר גם הטיגון. **הפלתי (ב) דחה באופן אחר**, וכתב שהיות ואנו פוסקים שיש אם למקרא, יש לנו ראיה שיש איסור בטיגון, שהרי שיטה זו רצתה לבסס את שיטתה מכך שאנו לא לומדים שהאיסור הוא בחלב בבשר, ויוצא ששיטה זו הבינה שטיגון הוא כבישול. **הפרי מגדים** (משבצות זהב- א) הקל במקום הפסד מרובה. **ערוך השולחן כתב** שעיקר הדין כפשטות הגמ' ורש"י ותוס' שאין איסור מן התורה בטיגון. וכתב שלאור כך יוצא שמותר ליהודי לטגן חמאה בבשר ולגוי. אך למעשה כתב שיש להחמיר שהדבר ייעשה ע"י גוי.

צלי

בר"ן מבואר שצלי לא נאסרה מהתורה משום שאף בו אין דרך בישול, משום שמבשל כל פעם בכדי קליפה. **הפרי חדש כתב** שהר"ן הקל רק מציאות שנתבשל בכדי קליפה ולא במציאות מציאות שנתבשל לחלוטין. **וערוך השולחן הקל** אף בזה למעשה וכתב שהוא כל שכם מטיגון.

האם איסור דרבנן אסור בהנאה?

כתב האור זרוע שנראה מהגמ' שבשר שנכבש או נמלח בחלב לא נאסר בהנאה, משום שהגמ' בע"ז לא מקשה על שיטת שמואל הסובר שגבינת עכו"ם נאסרה מחשש שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה, שתיאסר גם בהנאה, והקשתה כן רק לשיטות האחרות. **למעשה כתב האור זרוע** שאין למחות ביד המקלים בלי ראיה ברורה. **השו"ע פסק** בפשטות שאין איסור הנאה בכבישה ומליחה. **כמו כן כתב הרמב"ם** (מאכלות אסורות ט, ד) שאין איסור הנאה בעוף שנתבשל בחלב היות ואיסור הוא מדרבנן בלבד.

האיסור והיתר (כלל ל, ה) **גרף מכך כלל** שכל איסור דרבנן בבשר וחלב לא נאסר בהנאה, **וכן פסק הרמ"א אמנם המהרש"ל** (ישיש חולים ה, ק) **סבר** שכבישה ומליחה נאסרה בהנאה. **והב"ח כתב** שכל איסור דרבנן נאסר מן התורה, ורצה לטעון שאף הרמב"ם לרא התכון להתיר אלא מדרבנן. **אמנם הש"ך והט"ז** צידדו בדעת הרמ"א.

א"כ יוצא **שלפי הכרעת ערוך השולחן** בעניין צלי וטיגון, והכרעת הרמ"א שאין איסור הנאה בדרבנן, אין איסור למכור לנכרי בשר שנצלה על האש. **אך לסוברים** (פרי חדש, פלתי) **שאיסור הצליי והטיגון** הוא מן התורה, וכן לסוברים שאף איסור דרבנן נאסר בהנאה- אין להתיר.

האם מותר למכור לנכרי קדרה בת יומא הבלוע מבשר בחלב?

תשובה:

השו"ע בסימן צד סעיף ג פסק בדבר כף חלבית שנכנסה לסיר בשרי ויש שישים כנדהב, שהכף והתבשיל מותרים אבל הקדרה אסורה.
והוסיף שם השו"ע שהקדרה אסורה בהנאה, אך מכול מקום מותר לתת לתוכה פירות או צונן, ואין זה נחשב שנהנה מבלע האיסור.
ולעניין מכירה לגוי נחלקו בזה האחרונים:
המגן אברהם (או"ח תנ, יב) כתב שאסור למכור לגוי.
החת"ס (יו"ד צח) **והבית מאיר** (ד) התירו.
תורף המחלוקת היא: האם יש איסור של רוצה בקיומו, שנהנה בכך שהגוי נהנה מבלע הכלי וכפי שאסור תוס' (ע"ז לב. ד"ה יוהא הכא) בעניין חמץ ע"ש. והשאלה היא אם רוצה בקיומו הוא דווקא בדבר שרוצה שיבערו מן העולם, או בכל איסורי הנאה, ואכמ"ל.

**מסעדה יהודית המיועדת לנכרים בלבד, האם מותר לה למכור כריך נקניק עוף (כשר) עם גבינה?
האם יש לחלק בזה כשהיו הנקניק והגבינה צוננים או כשהיה אחד מהם חם?**

תשובה:

האם יש כלל איסור להאכיל גוי עוף עם חלב?
לדעת תוס' בישול בעוף הוא מדאורייתא כמבואר בתשובות לפני, וכן החמיר המהרש"ל.
אמנם לדעת הרמב"ם והשו"ע איסורו מדרבנן בלבד.
כמו כן פסק הרמב"ם שאין איסור הנאה בבישול עוף, וכן פסק השו"ע.
אמנם גם בעניין זה החמיר הב"ח וכתב שאף הרמב"ם לא התכוון להתיר מדרבנן.
ובעניין טיגון פסק ערוך השולחן לשיטתו שהוא מדרבנן שמותר להכין בשר עם חמאה לגוי, רק יזהר שלא יכין בעצמו אלא יצווה לגוי להכין.
א"כ לפי השיטה המרכזית בפוסקים, פשוט יש להתיר ע"י גוי שיכין כריך נקניק עם גבינה, היות והוא לא נאסר מן התורה ואינו אסור בהנאה.

שניהם צוננים

אמנם למחמירים בעניין זה יש לברר האם יש להקל כשהנקניק והגבינה צוננים או כשאחד מהם חם. בפשטות כל שהם צוננים לא שייך בזה איסור הנאה, ואין לפני עוור שהרי מותר לגוי לאכלם.

ובמדה ואחד מהם חם:

כתב המהרש"ל (יש"ש חולין ז, מח) שאין חתיכה אוסרת חברתה ללא רוטב, אך במידה היא שמנה כן, והיות והגבינה שמנה, אז פשוט שאם היה חמה, היא אוסרת את הנקניק, אך במדה והיא נמצאת בכלי שני יש לדון אם דבר גוש אוסר על אף שהוא בכלי שני:
המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, עא) **כתב** שדבר גוש מבשל אף בכלי שני, ולכן כל עוד היד סולדת בו מבשל, משום שלא שייך סברת תוס' ביחס לכלי שני שדפנותיו מקררות.
ערוך השולחן (קה, כד) **מביא שהרמ"א במספר מקומות** חלק על המהרש"ל בזה.
הש"ך (ח) הסתפק בזה, וכתב שבאורז ודוחן שנשפך ואין רוטב - אפשר לסמוך על הרמ"א להקל.
החתם סופר (יו"ד סימן צה) **כתב שקבל ממורו** שאפשר להקל בדבר גוש במקום הצורך מפני שאין שורש לדין זה בדברי השי"ס והפוסקים.
אמנם ערוך השולחן (כ) **החמיר** בזה, משום שסברת המהרש"ל מסתברת, אך הקל באורז וקטניות שאינם גוש אחד.
וכשהבשר הוא הם לכאורה יש להתיר היות והוא יבש ולא מבלי, אך יש לדון אם בדבר גוש נאמר שהדבר השמן יכול לפעפע בו ולחזור ולהבלי בגבינה, וצ"ע ועוד חזון למועד.

האם מותר לאכול נקניק צמחי בארוחה חלבית, והאם מותר לטגן אותו בחמאה?

תשובה:

בישול עוף בחלב צמחי

המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, נב) **כתב** שיש איסור לאכול בשר יחד עם חלב שקדים מדין 'מראית עין', כשם שנאמר בגמרא (כריתות כא:): שיש איסור לשתות דם דגים על אף שלא נאסרו מן התורה. אמנם כתב המהרש"ל שניתן להתיר זאת עם יניח שקדים קלופין ליד לצורך היכר ו**כתב המהרש"ל** שבעוף יש מקום יותר לאסור, דווקא משום שיש חשש שיתירו כדעת ר' יוסי הגלילי שלא אסר דם דגים אפילו מדרבנן.

הדרכי משה (סימן סו אות ט) **כתב ששמע שכך פסק המהרש"ל**, וכתב שאין הכרח ללמוד מדם דגים, לאיסור בשר עם חלב שקדים, משום שאיסור אכילת דם הינו איסור כרת, ויתכן שלגביו יש חשש לגזור משום מראית עין, אבל איסור בשר עוף בחלב, הוא מדרבנן בלבד.

והעיד הד"מ שהמנהג הוא להתיר.

הש"ך (ו) **כתב** שהעיקר כדעת מהרש"ל, שיש איסור באכילת עוף יחד עם חלב שקדים.

הט"ז (ד) **כתב גם כן** שיש לחוש לכתחילה שלא לאכול ללא סימן היכר, אך במקום שאין לו סימן- רשאי לאכול גם ללא סימן.

הנחלת צבי (ג) **כתב** שנראה שאף הרמ"א מודה שבסעודות גדולות יש לאסור מצד מראית עין, והתיר רק בסעודות קטנות בתוך הבית.

לכאורה אותו חשש שייך ביחס לנקניק צמחי בארוחה חלבית, אך יש לדון שמא היום כבר נפוץ עד מאוד שנקניק הוא פרווה.

ובילקוט יוסף (פו, סא) **פסק** שימותר לטגן נקניק צמחי [סויה] בחמאה חלבית, ואין לחוש בזה למראית העין. ובמקומות ציבוריים המחמיר תבוא עליו ברכה, וזה כדברי הנחלת צבי להחמיר יותר במקומות ציבוריים.

וכן העידו רבנים רבנים שלא מצאנו מי שהחמיר בזה מדינא, אמנם במקומות ציבוריים רבו הכשרויות ודרשו היכר מחשש מעשי לטעיות.

אכילת נקניק צמחי בארוחה חלבית ללא בישול?

עד כאן עסקנו באיסור לאכול עוף מבושל עם חלב צמחי, כעת יש לדון האם גם אותו איסור שייך בנוגע לאכילתם יחד באותה סעודה ללא בישול.

והנה המקור לאיסור אכילת יחד של עוף וחלב באותה סעודה הוא במשנה בחולין (קד:): שם נחלקו ב"ש ובית הלל האם מותר להעלות עוף וגבינה על שולחן אחד:

ב"ש מתירים.

ובית הלל אוסרים.

והלכה כבית הלל.

ויש לדון האם יש לאסור מראית עין אף בזה.

ונראה שלפי סברת המהרש"ל שבעוף יש יותר מקום להחמיר מחשש שמא יקלו כר' יוסי הגלילי, נראה שהוא הדין שיש להחמיר בהעלתם על שולחן אחד יחד.

מה הדין אם העמיד גבינה בעור קבת כשרה? בעור קבת נבלה? במעמיד מבשר וחלב?

תשובה:

המשנה בע"ז (כט:): אסרה גבינות עכו"ם, ולדעת חכמים הם אינם אסורים בהנאה.

המשנה מספרת שר' ישמעאל שאל את ר' יהושע מהו טעם האיסור.

והשיב לו ר' יהושע שזאת משום שמעמידים את הגבינות בקיבה של נבילה (כלומר בחלב המצוי בקבה).

ר' ישמעאל דחה דבריו משום שאפילו קיבת עולה, אינה נחשבת עולה מעיקר הדין.

על כן ענה לו ר' יהושע שזאת משום שמעמידים אותו בקיבה של עגלי עבודת כוכבים.

ר' ישמעאל דחה גם הסבר זה, שא"כ הייתה הגבינה צריכה להיאסר בהנאה בניגוד לשיטת חכמים.

ולבסוף השיאו ר' יהושע לדבר אחר.

הגמ' (לה) מבארת שר' ישמעאל לא רצה לומר את הטעם האמיתי משום שזוהי גזירה חדשה שלא מגלים טעמה.

הגמ' מנסה להתחקות אחר הטעם האמיתי, האמוראים מביאים 6 טעמים:

1. **ר"ש בן פזי בשם ריב"ל**- משום שגוים לא מקפידים על כיסוי החלב ויתכן שנחש הכישו (לשון הגמ' 'משום ניקור).
2. **ר' חנינא** – משום שבגבינה נותר 'צחצוחי חלב', וחלב גוי אסור גזירה שמא יחלוב בהמה טמאה.
3. **שמואל**- משום שמעמידים בעור קיבת נבלה.
4. **רב מלכיא בשם רב אדא**- מפני שמחליק פניה בשומן של חזיר.
5. **רב חסדא**- מפני שהם מעמידים אותה בחומץ שהוא אסור בהנאה משום יין נסך.
6. **רב נחמן בר יצחק**- מפני שהם מעמידים הגבינה בשרף של ערלה.

נחלקו הראשונים מהו הטעם הנכון להלכה:

הרי"ף (חולין מג.) **הרמב"ם** (מאכלות אסורות ג יג, ט טז) **הגהות מימוניות** (מאכלות אסורות ג, ג) **בשם רש"י כתבו שטעמו של שמואל**, הוא הנכון להלכה שהחשש הוא מפני שמעמידים בעור קבת נבלה.

וביאררו ראשונים אלו ע"פ הר"י מיגאש שעל אף שהטעם בטל, אין הטעם בטל במעמיד, כשם שביארה הג"מ שמעמיד ע"ז אוסר על אף שאינו בעין משום שהוא מעמיד.
והוסיף הר"י מיגאש ובעקבותיו הרמב"ם שדין מעמיד שייך רק ביחס לאיסור ולא לבשר וחלב ולכן אין איסור בהעמדת חלב בקבת בהמה טהורה. משום שדרך ביטול אסרה התורה, ובר"ן משמע שכל שאין נתינת טעם אין הם נחשבים כמוערבים זה בז.
א"ל שיטות אלו יש איסור בהעמדת גבינה בקבה אסורה אך לא בקבה מותרת.
אמנם המרדכי (ע"ז תתכו) הביא שר"ת בתשובה ערער על טעם זה, שלכאורה אין לאסור במציאות זו אלא רק כאשר הקבה נותנת טעם בתבשיל, ולא מתבטלת בשישים, ועוד שיש ספק ספיקא להתיר- שמא אין בה נסיון חלב, ושמא לא העמיד בעור הקיבה, אלא בקיבה ושכבר התבאר לעיל שאין בה איסור.
השו"ע פסק כשיטת הר"י מיגאש והרמב"ם שמעמיד אינו בטל אפילו באלף למעט במציאות שהאיסור הוא רק עירוב בשר וחלב.
ומדברי הרמ"א עולה שהסכים לדבריו.
אמנם המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, קו) פסק כשיטת ר"ת שאף מעמיד אינו אוסר כשאינו נותן טעם.
אך הש"ך (לה) כתב שדבריו אינם מוכרחים

האם דין מעמיד הוא מדאורייתא או מדרבנן?

האיסור והיתר הארוך (מו, א) כתב שכל דין מעמיד הוא רק מדרבנן בדומה לשאר דברים חשובים שאינם בטלים, וכן פסק הפרי חדש (סימן צח ס"ק ז').
אמנם המגן אברהם (תמח, ט) כתב בדעת הטור שמעמיד לא מתבטל מדיו תורה.

איסור והיתר שגרמו להעמיד יחד, מה דין הדבר שהעמידו? האם זה דומה לשאור של תרומה וחולין שהחמיצו בעיסה?

תשובה:

כתב המרדכי (חולין תשלג) בשם רבינו ברוך שכאשר איסור והיתר העמידו יחד, באופן שזה וזה גורם, אין איסור וכן פסק הרמ"א. (המרדכי פסק ע"פ ר"ת שחלב צלול אסור בקבה וקרוש מותר, שלאור כך יש להתיר כשהועמדה גבינה בקבה, על אף שיש בה צחצוחי חלב, משום שהוא הועמד ע"י החלב בצלול והקרוש גם יחד)
וכתב הש"ך שנראה שזה דווקא במידה וכל אחד לא יכול היה להעמיד באופן עצמאי, אך אם יכול היה להעמיד באופן עצמאי, יש לאסור שהרי המרדכי למד את דינו מדין שאור של תרומה וחולין שהחמיצו, ושם מבואר שכל שיכול האיסור להחמית לבד הוא נאסר.
אמנם כתב הש"ך שיש מקום לחלק ולומר שבענין מעמיד יש להתיר גם כשיכל המעמיד להעמיד לבד, היות ופועל לא העמיד לבדו, ואין זה דומה לדין שאור תרומה וחולין שהחמיצו, משום ששם האיסור הוא בנתינת טעם, וכל שיכול להחמיץ לבד הוא נותן טעם.
וסיים הש"ך: 'וצ"ע לדינא'.

האם איסור דבר מעמיד נוהג גם כשהעמידו בדבר האסור מדרבנן?

תשובה:

התבאר בתשובה לעיל שיש ג' דיעות ביחס לדין חלב הקיבה:

- ר"י - אין לו דין חלב.
 - רש"י - דינו כחלב לכל דבר.
 - ר"ת - חלב צלול דינו כחלב, וקרוש דינו כפירש.
- ולענין חלב שנמלח בקיבה סבר ר' שמשון במרדכי** להתיר להעמיד בו גבינה שהיות והוא פירשא אינו מקבל טעם הבשר.
אך רבינו ירוחם כתב שבה אף הר"י והרמב"ם יודו שיש לאסור.
השו"ע החמיר בזה לכתחילה והקל בדיעבד.
והרמ"א החמיר בדיעבד כל עוד הוא נותן טעם.
והקשו האחרונים מדוע די שלא יתן טעם, והרי מעמיד לא בטל אפילו באלף (אמנם ר"ת עצמו לא מקבל דין זה ודוק).
הש"ך תירץ שלא אומרים דין מעמיד בדבר שלא אסור מחמת עצמו אלא מחמת תערובת.
הפרי חדש תירץ שהיות והחלב והבשר מותרים מצד עצמם, אין להחמיר בהם מדין מעמיד באיסור דרבנן כגון שנכבש עם הבשר, אבל באיסור בשר וחלב דאורייתא, אכן אין להתיר.
ואילו ערוך השולחן כתב שלא הקלו בדרבנן אחד אלא בתרי דרבנן, משום שזה חלב שחוטא ונעשה ע"י כבישה.
א"כ, יוצא שכל האחרונים הניחו שאין להתיר מעמיד באיסור דרבנן.
אמנם ערוך השולחן הקל בזה בתרי דרבנן.
ובשו"ת פרי תבואה (סימן לג) הקל במעמיד באיסור דרבנן והשיגו עליו האחרונים.

האם מותר להעמיד חלב בעור קבה יבשה במעיים יבשים? מה ההבדל אם העמיד בבשר כשרה או נבלה?

תשובה:

הקדמה - אם אסור להעמיד גבינה בעור בקבת נבלה?

הבאנו בתשובות הקודמות, כי בגמ' בע"ז מופיע מספר טעמים לאיסור גבינת עכו"ם. ולדעת הרי"ף הרמב"ם והשו"ע הסיבה היא כשמואל, שמעמיד בעור קיבת נבלה. ר"ת במרדכי לא מקבל זאת משום שהוא מתבטל בשישים ויש ספק ספקא להתיר: שמא לא העמיד בעור בהמה, ושמא אין בה נסיוב חלב. המהרש"ל פסק כשיטת כר"ת.

מה הדין כשהעמיד את הגבינה בעור קבה יבשה?

כתוב בשיבולי לקט (ב, נד) שאין איסור להעמיד גבינה בעור בהמה יבשה, משום שזהו עור בעלמא, וכן פסק הרמ"א.

אמנם כתב הש"ך (לג) שאין לעשות כן לכתחילה.

הנודע ביהודה (יו"ד כו) שבשר איסור שנתייבש לא הותר.

אמנם התפארת צבי (יו"ד עג) הקל אף בזה. (ולדעת הפרי מגדים שפתי דעת לג אין להקל בבשר עצמו).

סימן פט

מה שיטות הראשונים לגבי המתנת בין בשר וחלב?

תשובה:

בעניין המתנת בשר וחלב יש ב' מקורות בגמ' שיש לדון ביחס ביניהם:
בגמ' בחולין (קד): מבואר כי יש צורך בנטילת ידיים ושטיפת הפה בין חלב לבשר, אך אין צורך בכך ביום משום שדי לעיין ולראות שאין לכלוך.
ובגמ' לפני כן (קה): מתבאר שיש להמתין בין בשר לחלב, אך אין צורך בהמתנה בין חלב לבשר.
ושם בגמ' מסופר שאביו של מר עוקבא היה ממתין 24 שעות, והוא די לו בהמתנה בין סעודה לסעודה.
ר"ת (חולין קד: ד"ה יעוף) וההלכות גדולות סברו שהגמ' בחולין (צד): עוסקת גם בנוגע להמתנת חלב אחר בשר, ולא רק בנוגע להמתנת בשר אחר חלב, ולדעתו די או בשטיפת הפה ונטילת הידיים, או בהפסק בין סעודה לסעודה.
אמנם לדעת ר"י וכן דעת הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט הלכות כו-כח), הגמ' בחולין (צד): עוסקת בהמתנה של בשר אחר חלב, ובזה מועילה נטילת ידיים, אבל בהפסקה של חלב אחר בשר, לא מועילה נטילת ידיים, וצריך להמתין בין סעודה לסעודה.
למעשה הכריע השו"ע כדעת ר"י והרמב"ם שלעניין בשר וחלב, לא די בנטילה וקינוח הפה, ויש צורך להמתין בין סעודה לסעודה.

נחלקו ר"י והרמב"ם מהי הכוונה של המתנה בין סעודה לסעודה:

לדעת הרמב"ם (מאכלות אסורות ט, כח) זה כשש שעות.
ולדעת תוס' (חולין קה. ד"ה ילסודתא) די בהפרדת הסעודות, ואין צורך בהמתנת זמן נוספת.
השו"ע פסק כדעת הרמב"ם שיש להמתין שש שעות, והשמיט את הי"כ של כששת שעות.
הרמ"א הביא בשם הגהות שערי דורא (עו, ב) שהמנהג הוא להמתין שעה, ואין מקור למנהגם, אך אין למחות בידם הואיל ולדעת ר"ת ו'דעימיה' יש להתיר מיד (הגר"א ו) שמקור המנהג הוא מהזוהר).
הרמ"א כתב שהמנהג הוא שעה ונכון יותר להחמיר ולחכות שש שעות.
לדעת הט"ז יש צורך בקינוח והדחה, ולדעת הש"ך זה מועיל אף ללא קינוח והדחה.
ובאיסור והיתר בסוף רבינו ירוחם (לא רבינו ירוחם הרגיל) מביא בשם שיש נהגו ג' שעות.
וכן מופיע במזמור לדוד ומנמק זאת משום שזהו זמן שבין סעודה לסעודה לחורף.

טעם ההמתנה

מדברי רש"י (חולין קה. ד"ה יאסור) עולה שטעם ההמתנה, הוא בכדי שיתעכל טעם הבשר.
וברמב"ם מבואר שזה משום שהבשר מוציא שומן ונדבק בפה ומאריך בטעמו..
למעשה נקטו הטור והשו"ע להחמיר כבי השיטות גם יחד, ולכן אין להתיר גם במציאות שפשוט שאין בשר בין השיניים, וכן אין להתיר בשר כשרק לעס ולא בלע.

הבא ארבעה דינים אשר יכולים להיות נפקא מינה לדינא בין שיטת רש"י והרא"ש (משיכת טעם) לבין הרמב"ם (מפני שהבשר בין השיניים).
לאור זה נסה להוכיח מהי שיטת הטור והשו"ע בזה מעיקר הדין, ולחומרא?

תשובה:

מדברי רש"י (חולין קה. ד"ה יאסור) עולה שטעם ההמתנה, הוא בכדי שיתעכל טעם הבשר.
וברמב"ם מבואר שזה משום שהבשר מוציא שומן ונדבק בפה ומאריך בטעמו.

הנפקא מינות בין הטעמים:

- לעיסת בשר לתינוק ללא אכילתו- לשיטת רש"י והטור אין צריך להמתין אחרי האכילה, כיוון שללא אכילת הבשר טעמו לא יוצא. לעומת זאת, על פי שיטת הרמב"ם יש צורך להמתין, כיוון שעלול להיות בשר בין השיניים.**
 - בשר בין השיניים לאחר שש שעות- לשיטת הרמב"ם לאחר שש שעות אין צורך להסיר את הבשר, כיוון שהוא לא נחשב עוד לבשר, אך לשיטת רש"י והטור צריך להסירו.**
 - תבשיל בשר נזלי- לשיטת הרמב"ם אין צורך להמתין, כיוון שאין חשש לכך שישאר בשר בין השיניים אך לשיטת רש"י והטור יש צורך להמתין, כיוון שיש טעם של בשר.**
 - האוכל בשיניים תותבות- לרש"י חשש טעם, ולרמב"ם אין חשש שהרי הוציא את השיניים.**
 - בלע בשר ללא לעיסה- לרמב"ם לכאורה אין לחוש, ולרש"י יש לחוש.**
- הטור והשו"ע פסקו לחומרא כבי הדיעות, ולא מצאתי הוכחה לכך שאחד מעיקר הדין ואחד מתורת חומרא.**

האוכל גבינה קשה הנסרכת בשיניים ומושכת טעם בפה כמו בשר, האם צריך להמתין אחריה 6 שעות כדי לאכול בשר?

תשובה:

המהר"ם (פראג תרטו) **כתב** שפעם אחת מצא חלב בין שיניו לאחר זמן כשאכר בשר, ומאז הנהיג בעצמו לחכות שש שעות **האיסור והיתר** (מ, אותיות ח-י) כתב חומרא זו דווקא בגבינה ישנה של ששה חודשים ומעלה. **המהרש"ל** (יש"ש חולין ח, ו) **כתב** שאין לאדם להחמיר חומרא זו, אם לא אירע תקלה ע"י, ואין להוסיף חומרות על הש"ס. **מקור נוסף לחומרא זו היא מהזהר שהביא הב"י באו"ח בסימן קעג** שעולה ממנו שיש להמתין שעה אחר אכילת חלב. **הרמ"א כתב** שהמנהג להחמיר בגבינה קשה, ויש מקילין לאחר קינוח והדחה ואין למחות בידם, אך טוב להחמיר. **הש"ך (טז) כתב** שדי להחמיר שעה. **הט"ז (ד) כתב** שכל שמחמיר בין בשר לחלב שש שעות צריך לעשות כן גם בין גבינה קשה לבשר. **הפרי מגדים כותב** שמעיקר הדין די בהדחה, ומי שהחמיר בתור חסידות צריך התרת נדרים, אך מי שהחמיר כי סבר שזה עיקר הדין אין צורך אפילו בהתרת נדרים. ולעניין גבינות צהובות של ימינו: **כתב המשנה הלכות (טז, ט)** שהוא מחמיר בזה, ושמע שרי' משה פיינשטיין מקל, ושמח לשמוע שהרב אלישיב מחמיר בזה.

עקרת הבית שטעמה מרק עוף בזמן בישולו, האם היא נאסרה מלשתות חלב?

תשובה:

המתנת בין תבשיל בשר לגבינה וחלב בגמ' בחולין (קה): כתוב שמים אחרונים רשות. ואמר רב נחמן שבין תבשיל לגבינה זו חובה. **ר"ת** (תוס חולין קה: ד"ה ילא שנוי) ביאר שהכוונה בין תבשיל בשר לגבינה, ובין תבשיל לתבשיל, אין צורך אפילו בנטילת ידיים. **הרי"ף דוחה ביאור זה** וכותב שודאי אין להתיר אכילת גבינה לאחר תבשיל, וכל הצורך בנטילה הוא בבשר אחר גבינה ולא להיפך. **השו"ע למעשה פוסק כר"ת** שמוותר לאכול תבשיל אחר תבשיל, ולעניין גבינה אחר תבשיל בשר יש צורך בנטילה. **כך הב"י באו"ח בסימן קעג** כתב שהמנהג הוא להמתין שש שעות כמו בשר. **הרמ"א הביא את דברי הב"י כאן.** **ונחלקו האחרונים בדעת השו"ע בזה:** **לדעת הגינת ורדים** (יו"ד א, יז) השו"ע כאן חזר בו ולא אסר אף מכוח המנהג. **אמנם החיד"א** (שו"ר ברכה כה, ל, לא) **סובר** שדברי הב"י עיקר, ויש צורך בהמתנה. למעשה אף הספרדים נהגו להחמיר בזה.

מה דינה של טעימה?

הפת"ש (א) כתב שאם לועס לתינוק תבשיל שיש בו שומן לכאורה לכל הפירושים אין צריך להמתין, משום שלא בלע, ואין תקוע בין השיניים, אך מכול מקום כתב הפרי מגדים להחמיר שש שעות משום לא פלוג ולא לפרוץ גדר. **וכתב הבן איש חי** (שנה שניה פרשת שלח הלכה ט) **בשם ר' שלמה קלוגר שהעיר על פרי מגדים** שטעימה ויריקה מיד ללא לעיסה ודאי מתירה.

א"כ למעשה, במידה והעקרת בית בלעה מן המרק, אז לדינא מחמירים לחכות שש שעות, על אף שמפשוט השו"ע עולה שאין צורך בזה. אך במידה וטעמה ופלטת מיד, יכולה להקל, ולא להמתין.

ממתי מונים 6 שעות בין בשר לחלב, האם מסיום האכילה או מתחילתה?

תשובה:

הדגול מרבבה מביא ב' ראיות לכך שיש למנות מתחילת הסעודה:

- א. מכך שנצרך השי"ך לחדש ע"פ הר"ן שאם הסיר את הבשר מהשיניים, אין צורך למנות את השש שעות משעת ההסרה, משמע שבד"כ מונים לפי הסוף.
- ב. המקור של הרמב"ם לשש שעות היא מאכילת ת"ח שאוכל בשעה שישית ואח"כ עד הערב, וזה יוצא קרוב לשבע שעות, ועל כרחך שמונים מסוף הסעודה.

האם השעות שצריך להמתין הם זמניות או שוות?

תשובה:

הפרי חדש כותב שבחורף די בדי' שעות שזה מרחק בין סעודה לסעודה
אמנם הפת"ש (ג) הביא שהסכמת האחרונים (פלתי פרי מגדים, כנסת הגדולה, חכמת אדם) שיש לשער שש שעות שלמות.

האוכל בשר ורוצה אח"כ לאכול תבשיל שנתבשל בקדירה חלבית בת יומא, האם צריך להמתין שש שעות כדי לאכול בשר?

תשובה:

פסק הרמ"א שאין צורך להמתין שש שעות אחר תבשיל שהתבשל בכלי בשרי ו**כתב השי"ך (יט)** שהחידוש הוא גם בכלי בשרי שלא הודח יפה, שהרי בלאו הכי מותר מדין נ"ט בר נ"ט.

הפת"ש (ז) למד מדברי השי"ך שאף כשהשומן לא בטל בשישים יש להתיר.

אמנם הבית לחם יהודה הקל רק כשלא נותן טעם.

ערוך השולחן כתב שהעיקר להקל כפת"ש.

אמנם בילקוט יוסף (פט, לו) נטה להחמיר בזה.

רע"א כתב שהחידוש של הרמ"א הוא להקל בחריף, בכלי שאינו בן יומו במקרה שהתבשיל חריף.

אכילת גבינה אחר בשר חיה ועוף: תנא אגרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן. מה פירוש 'באפיקורן' האם מדובר על אכילת העוף לפני הגבינה או אחרי הגבינה?

תשובה:

בגמ' בחולין (קד): מופיעה ברייתא בה נאמר שניתן לאכול עוף וגבינה באפיקורן תנא אגרא חמוה דרבי אבא: עוף וגבינה נאכלין באפיקורן.

ומבאר רש"י שהכוונה דרך הפקר שאינו נזהר בהם, והפירוש שאין צורך בהמתנה ביניהם.

ומבאר הגמ' שזה דווקא בעוף וגבינה אבל בבשר וגבינה אין הדין כן וצריך הדחה ושטיפת הפה.

ר"ת הבין שדברי הגמ' עוסקים בין בבשר אחר חלב ובין בחלב אחר בשר, וכאשר מדיחים את הפה ושוטפים ידיים אין צורך בהפסק סעודה.

אמנם הרמב"ם למד שדין זה אמור דווקא ביחס לאכילת עוף או בשר אחר גבינה, ולא להיפך, וכשאוכל גבינה אחר עוף או בשר צריך להמתין ו שעות שלמות.

הרמב"ן חולק על דינו של הרמב"ם, וסובר שלעוף אין צורך בהמתנת ו שעות משום שאיסורו מדרבנן.

השו"ע פסק כדעת הרמב"ם שצריך להמתין שעות שלמות

וכתב הפרי חדש שכן עיקר להלכה.

מדוע לא צריך להכשיר שיניים תותבות (ענה מסברא)?

תשובה:

בשו"ת בית יצחק (יו"ד א, מג, יב) כתב שהיה מקום להתיר לאכול בשיניים תותבות ללא הגעלה, כשם שמותר בשיניים טבעיות, ועל אף שהיה מקום לחלק שבשיניים טבעיות שהם חלב מגוף האדם אין הבלוע נחשב כאיסור אלא בדבר הבלוע בגופו, מכול מקום ניתן לומר ששן נחשבת כמנותקת מגוף האדם, משום שאין שם חיות גמורה, ולכן ניתן לדמות שיניים תותבות לשיניים רגילות.

אך לבסוף הסיק הבית יצחק שלמעשה יש לאסור ואין לדמות לשיניים רגילות, משום שאין לדון אפשר כאי אפשר.

(לפי חשבון זה היה מקום להתיר סתימות משום שזה אי אפשר).

אמנם האחרונים הביאו טעמים רבים להתיר ואלו הם:

1. **בשו"ת שאלת שלום** (סימן קצה) כתב שאין צורך בהכשרת השיניים משום ששהשיניים נעשו מדבר חלק ואינן בולעות.
 2. **עוד כתב בשאלת שלום** שרוב האוכל נאכל מכלי שני וכלי שני אינו מבשל. (היתר זה לכאורה לא יתיר דבר גוש).
 3. **המהרש"ם** (א, קצה) **כתב להתיר משום שלשיטת האיסור והיתר** (סימן לה) שיעור יד סולדת הוא שיעור שהיד נכווית ואין דרכו של אדם לאכול ולשתות דברים שהיד נכווית בהם.
 4. **המהרש"ם הוסיף טעם נוסף להקל**, והוא שהאוכל לא שוהה זמן רב בפה.
 5. **ר' שלמה זלמן אוערבך** (נשמת אברהם יו"ד פט, ב) **כתב** טעם נוסף והוא 'שהחום הטבעי שבתוך הפה מקלקל ומפסיד את הטעם הבלוע, וגם לאחר זמן קצר - דינו כאינו בן יומו, ורק מאכילת בשר לחלב ממש החמירו חכמים, אבל לא חשו כלל על הטעם הבלוע שבתוך התותבות".
- הרב עובדיה יוסף** (יביע אומר ג, ב) **התיר** שימוש בשיניים תותבות מטעם זה, והתיר מעיקר הדין גם בפסח, וכן מהטעם שהבאנו לעיל שבד"כ אוכלים מכלי שני.

האם מותר לאכול מאכל חלבי בתוך סעודה בשרית לאחר שהמתין 6 שעות?

תשובה:

הש"ך (ה) **הביא את דברי המהרש"ל שכתב** שאף לדעת הרמב"ם שצריך להמתין 6 שעות, פשוט שכל עוד לא סילק ובירך, אפילו כל היום כולו אסור דהא בעינן סעודה אחרת.

וכתב המהרש"ל שהרבה בני אדם מקילין בזה וטעות הוא בידם.

וכתב הש"ך שאמנם היה מקום לדייק מלשון הרמ"א שרק לצורך המתנת שעה לא מועיל ללא ברכת המזון אבל להמתנת שש שעות מועיל, אך פשוט שהרמ"א כתב דבריו שלא בדווקא.

סימן צ

הסבר את שיטת רש"י ור"ת בענין הכשר כחל? כיצד מכריעים המחבר והרמ"א

תשובה:

כחל הינו דד הבמה, המורכבות בדינו של הכחל, הוא שמדובר בחלק מבשר הבהמה, אשר כולו מלא חלב. אמנם מדאורייתא אין כלל איסור בחלב המצוי בדד הבהמה, **כמבואר בגמ'** (חולין ק"ג): שמהתורה אין איסור בחלב שחוטה שנאמר 'בחלב אמו' - ולא בחלב שחוטה.

אמנם מבואר במשנה בחולין (ק"ט). שיש צורך מדבנן בהוצאת חלבו, ומבארת המשנה שש צורך לקרעו ולהוציא את חלבו, אך מכול מקום אף אם בשלו מבלי לקרוע לא עבר עליו.

הגמ' (ק"ט-): **מביאה ב' לשונות בשם רב** אם בדיעבד מותר הדד באכילה, או שרק לא עבר עליו. למעשה רוב הפוסקים הכריעו שאף אם קרעו אינו עובר עליו.

אמנם מכול מקום נחלקו הראשונים בביאור דברי המשנה והגמ' ובעולה הלכה למעשה.

רש"י הניח כדבר פשוט שאין להתיר דד שנתבשל ללא קריעה, שהרי הדד בולע מהחלב שעמו, ולכן יש לבאר שהמשנה עוסקת בצליה ולא בבישול, ועולה מדבריו שאף לצליה יש צורך בקריעה שתי וערב.

בדברי רש"י לא מבואר אם בכלל ניתן לבשל לכתחילה דד ע"י קריעה:

תוס' (חולין ק"ט: ד"ה אינו עובר, וכן בדף קיא. ד"ה יתוטי בשרא) הבינו בדעתו שרשאי לעשות כן לאחר קריעה וטיחה בכותל.

ואילו מדברי התרומה (סימן נז) **והטור עולה** כי לדעת רש"י אין אפשרות לבשל דד עם בשר יחדיו ואף אם יקרע ויטוח בכותל.

בפשטות אף לפי התרומה, לא יאסר הדד בדיעבד במידה וקרעו וטחו בכותל ובשלו יחד עם בשר.

וזאת בניגוד לדעת הראב"יה (סימן אלף ק"י) שאסר אף במקרה זה, וכתב עליו הד"מ (צ, א) שהוא יחיד בזה.

בניגוד לדעתו סבר רבינו תם (הובא בתוס' חולין ק"ט: ד"ה יהוא לקדרה וברא"ש חולין ח, כד) שבמדה והדד התבשל בעצמו ללא קריעה וטיחה בכותל, אך גם ללא בשר אחר, אין הדד נאסר בדיעבד, משום שטעמו של הדד עצמו לא משתנה ע"י הבישול, משום שלכתחילה היה בו חלב, ולכן רק במידה והדד התבשל עם בשר אחר, יאסר התבשיל אף בדיעבד במידה ולא קרעו כלל, אך אם קרעו קצת לא יאסר בדיעבד.

כך ביאר ר"ת את הגמ' שר' אלעזר שהצריך קריעה אך ללא שתי וערב עסק בבישול קדרה בלי בשר, והוא הדין לדעתו בצלי, שלכתחילה די בקריעה ללא שתי או ערב.

ומבואר שרב נחמן התיר לכתחילה ללא קריעה והכוונה ללא קריעה שתי וערב, אך הצריך קריעה קצת. א"כ למעשה סבר ר"ת שבבישול הדד לבדו או בצליה די בקריעה קצת לכתחילה, וללא קריעה כלל בדיעבד. ובבישול עם בשר אחר יש לכתחילה לקרוע שתי וערב ולטוחו בכותל, ובדיעבד די בקריעה קצת.

הרי"ף והרמב"ם סברו עקרונית כשיטת ר"ת שבבישול לבד, לא נאסר לעולם.

אך הרי"ף (חולין לח.) **החמיר קצת יותר מר"ת** וסבר שלכתחילה יש צורך בקריעת שתי וערב אף כשמבשל לבד.

הרמב"ם החמיר קצת יותר מהבנת הרי"ף (ע"פ הרי"ף) והצריך קריעה בצלי, אך לא הצריך שתי וערב.

למעשה הכריע השו"ע כדעת הרמב"ם שבצלי יש צורך בקריעה ומירוק אך אין צורך בשתי וערב, ובבישול יש צורך בשתי וערב וטיחה בכותל אף כשמבשלו בפני עצמו, אך אם לא עשה כן לא נאסר, וכשבשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בטיט - התבשיל נאסר.

אמנם הביא השו"ע בסעיף ב את מנהג העולם לקרוע שתי וערב אף בצלי, וכן לקרוע שתי וערב ולטוח בכותל אף כשמבשל בפני עצמו גם בטיגון ובכל סוגי הבישולים, וכן נהגו שלא לבשל עם בשר כלל אף כשקורע וטח בכותל.

הרמ"א החמיר בצליה עם בשר אחר כשלא קרע ואסר את הבשר התחתון ולכן כתב שלכתחילה לא לצלותם גם הפוך שלפעמים מתהפכים), וכתב על פי השערי דורא שהמנהג לא לבשל כלל דד אפילו בלי בשר אחר.

הרמ"א סבר בדיעבד כדעת השו"ע.

הב"ח החמיר יותר וכתב שאם בישל דד עם בשר אף עם קריעה שתי וערב וטיחה בכותל אין להתיר אפילו במקום הפסד מרובה.

הש"ך (ח) דחה דבריו וכתב שלא ירד לדעתו במה שהחמיר נגד כל שיטות הראשונים מלבד הראב"יה (והאור זרוע) שסברו שאף בדיעבד אין להתיר בישול דד עם בשר אחר גם כשקרעו שתי וערב וטחו בכותל.

המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, מז) **החמיר אף יותר מהב"ח** ואסר גם דד שנתבשל לבדו בדיעבד, משום שכך המנהג, והרי זה כדבר שנאסר במניין, וקיימו וקבלו עליהם לאסור

מפני מה כחל עצמו מן המניין? למאי נ"מ?

תשובה:

הגמ' (חולין צז:) **אומרת** שכחל מתבטל בשישים, ואף הוא מן המנין, כלומר גם החד עצמו יכול להצטרף לביטול החלב.

ואומר רבי יצחק בנו של רב משרשיא שמכול מקום הכחל עצמו נאסר.

ומבואר בגמ' שהיות ולא ידוע כמה בלוע בו יש לשער כנגד כולו.

ומקשה הגמ' שאם באתו אנו מניחים של החלב יוצא ממנו, מדוע הוא בעצמו נאסר.

ומתרצת הגמ' שכבר אמרנו לעיל שהכחל עצמו נאסר, וממילא עשוהו חכמים כולו בגדר איסור ע"פ הכלל 'חתיכה נעשית נבילה', וממילא הכחל אוסר כאשר נופל לתבשיל אחר.

דברי הגמ' צריכים ביאור, משום שמחד קובעת הגמ' באופן ברור כי הכחל עצמו אסור, ומשמע שנבלע בו חלב, וממילא מניחה הגמ' כדבר פשוט שכל החלב יוצא ממנו, וממילא לא היה לו להיאסר, וא"כ לא מובנת תשובת הגמ' שכיון שהוא אסור, הוא אוסר גם תבשיל אחר, שהיא גופא השאלה- מדוע נאסר הכחל.

ועוד לא ברור כיצד הכחל עצמו אסור ובכל זאת עולה למנין.

ומצינו לשאלה זו ג' תשובות בראשונים:

■ **תוס'** (חולין צז: ד"ה 'וכחל') **מפרשים** שהדד עצמו נאסר משום שהיה שלב שבו החלב קיבל טעם

מהגומות ולכן על אף שכבר יצא החלב משם הוא כבר נאסר שיאפשר לסוחטו אסור (רע"א בגליון השי"ס התקשה בדברי תוס' משום שהם ביארו שהחלב הכנוס בגמות בלע מטעם הבשר, ולא שהבשר בלע מטעם החלב, וממילא ברגע שיצא החלב, שוב אין איסור בבשר ואין זה שייך לדין אפשר לסחטו ועיין חזו"א יו"ד סימן ריד)

אך מכול מקום יכול החד לעלות למנין, משום שמלבד הגומות, הוא עצמו מותר.

■ **הר"ן** (על הרי"ף חולין לה.) **כתב** שחכמים אסרו את החד משום מראית עין, מחשש שאם נתיר את

החד יבואו אנשים להתיר חתיכת נבלה (ונראה שהכוונה שאנשים חושבים שעדיין נשאר חלב שבלוע בתוך ביד וש לאוסרו, וביאר בתוי"ט ח, ג שאין כוונת הר"ן לומר שאנשים יבואו להתיר חתיכת נבלה ממש שיתירו חתיכה שנעשית נבלה ע"י בליעת חלב כשלא היה בו שישים לבטל) והיות וכל האיסור הוא משום מראית עין- לא גזרו שהוא עצמו לא יכול לבטל את האיסור.

■ **הרמב"ם** (מאכלות אסורות טו, יח) השיב על השאלה השני כיצד הוא אסור ומכול מקום עולה לשישים

לבטל, וזאת משום שהוא איסור דרבנן, ולכן הקלנו בשיעורו.

הנ"מ בין הטעמים:

דד שנאסר ונפל לתבשיל נוסף ולא התבטל, האם הוא עצמו נאסר?

הרשב"א אסר משום שהוא עצמו נעשה נבלה, אמנם הב"י כתב שהר"ן הקל משום שכל איסורו משום מראית עין, והוא עצמו לא נאסר.

הרמ"א פסק כדברי הרשב"א שבמידה ולא התבטל בקדרה נעשה כולו איסור ומכאן ואילך צריך שישים לבטל כנגדו.

הב"י דייק שהרמב"ם (מאכלות אסורות ט, יג) **סבר כדעת הר"ן** שלעולם הוא עצמו עולה לשישים לבטל, ואף בתבשיל נוסף, אך לדעתו דין זה נכון בכל איסורי דרבנן שנאסרו,

הט"ז השיג על הבנת הב"י בר"ן וכתב שהר"ן אסר במקרה זה, ורק הרמב"ם אסר משום שלדעתו אין חניני באיסורי דרבנן.

רע"א סבר שאף המחבר מודה שיש חניני באיסורי דרבנן, והסיבה שסבר שיש להקל במקרה זה משום שהכחל לעולם לא נחשב כחלב אלא כירק הבולע מבשר וחלב, שדינו כשאר איסורים שלא אומרים בהם חניני, אך דחה זאת משום שהשו"ע פסק בסימן קג שיש חניני אף בבליעת בשר וחלב ויחד ואינה כשאר איסורים.

סימן צא

בשר רותח שנפל לחלב צונן, מה דין הבשר והחלב?, האם ישתנה הדין אם החלב היה קצת מלוח, או אם נפל היתר לאיסור צלול?

תשובה:

1. נגיעת בשר בחלב כשהוא צונן

מבואר בגמ' בחולין (קד.) שבמידה ובשר וגבינה נגעו זה בזה כשהם צוננים, אין צורך בקילוף, אך מכול מקום יש צורך בהדחה. ובמקרים מסויימים יש צורך גם בשפשוף, (ברשב"א נראה שזה דווקא בדבר שמן וכן כתב הש"ך (ו), ובפרי מגדים משמע שכל שנגע בעין צריך שפשוף, ובחיות דעת הקל גם בשמן כל עוד אין דוחק סכין) השו"ע פסק שאין חילוק בין גבינה ובשר לחלב ובשר, ובשניהם די בהדחה בלבד. אמנם הש"ך (י) הביא שאיסור והיתר (ז, ח) סבר שכאשר יבש נופל לתוך צלול- צריך להסיר בכדי קליפה משום באיסור לח יש יותר בליעה, אך כתב הש"ך שצריך שיעקר כדעת השו"ע. אי"כ לכל הפחות במקרה דנן יש צורך בהדחה ולדעת השו"ע אף בהסרה בכדי קליפה. אך בנדון דידן שהבשר רותח יתכן שיש להצריך יותר מזה וכפי שיתבאר להלן.

2. נגיעת בשר בחלב כשאחד מהם חם

גמ' בפסחים (עו.) נחלקו האמוראים, במציאות שנפגשים שני תבשילים האחד קר והאחד צונן: לדעת רב יעילאה גברי- כלומר שהתבשיל העליון הוא המשמעותי, ובמידה והוא חם הוא מבשל את שמתחתיו, ובמידה והוא קר, הוא מחמם את שמתחתיו. לעומתו סבר שמואל שיתיתאה גברי, כלומר שלעולם התבשיל התחתון הוא המשמעותי, ובמידה והוא חם הוא מבשל את שמתחתיו, ובמידה והוא קר, הוא מחמם את שמתחתיו. להלכה הכריעו הפוסקים כדעת שמואל משום שהגמ' הביא ברייתא לשיטתו ולעולם יתתאה גברי. ולגבי הכמות שנאסר העילאה מן התתאה נחלקו הראשונים, לדעת הרא"ה התבשיל העליון מתבשל בכדי נטילה אמנם הרשב"א (משמרת הבית ד, א) והר"ן (על הרי"ף חולין מא:) חולקים על הרא"ה וסוברים שהתחתון מבשל את כל העליון, וכן פסק השו"ע. על פי זה פסק השו"ע שבמדה ונפל בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח- הכל אסור, משום דתתאה גברי. אבל חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר, ושאר הבשר מותר. שכן עולה מן הגמרא שמכול מקום יש צורך בקליפה.

3. בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן שמלוח קצת?

גמ' בחולין (קיב.) מבואר שגוזל שנפל לתבשיל חלבי (כותח) מותר רק במידה והוא קר, אך במידה והוא חם, יש לאסור בכדי קליפה על אף שהוא נאכל מחמת מלחו, ואם יש בו סדקים- כולו אסור, ואם הוא מתובל- כולו אסור. הרא"ש (חולין ח, ג) הבין מגמ' זו שרק בשר חי אינו בלוע ממליח אפילו בכדי קליפה, כל עוד המליח נאכל מחמת מלחו אבל כל שכבר התבשל והתרכך הוא בלוע מכול מליח, ואף במידה וכעת הוא קר. אמנם הר"ן (על הרי"ף חולין מא:) סבר שכל שהוא קר, אין הוא בלוע ממליח. השו"ע פסק כדעת הר"ן שכל שהוא קר אינו בלוע כלל, וכשהוא חם בלוע בכדי קליפה. הרמ"א פסק שיש לחוש לשיטת הרא"ש ולהצריך בכל בשר מבושל לקלפו אף כשהמלוח נאכל כפי שהוא, ויש להקל רק במקום הפסד מרובה. עוד כתב הרמ"א בשם ההגהות שערי דורא (כב, ס"ק ו) שאפוי ומובשל דינו כצלי משום שענינו רואות שהוא רך יותר מצליו (ועיין בש"ך שדבר זה נכון בין לשיטת הרא"ש ובין לשיטת הר"ן). מכול מקום לעניינו אין לכאורה מחלוקת משום שמדובר בבשר חם ומבושל, וכל השאלה היא האם יש לאסור את כולו מחמת שיש בו סדקים או שהוא מלוח. (תשובה זו לא סגורה אצל)

מה מיקרי מלוח שאוסר במגעו? מאמתי נקרא מליחה? האם זה משנה אם המלח לא פעל פעול הכשרה? באיזה מליחה אמרינן מליח כרותח?

תשובה:

בגמ' בפסחים (עו). **אומר רבא** שדין מליח כרותח הוא במציאות שהבשר לא נאכל מחמת מלחו **מדברי רש"י** (חולין קיב. ד"ה ידאינו נאכלי) נראה שמדובר בסוג מליחה מאוד חמור כגון בשימור בשר, שבשביל לאפשר את אכילתו יש צורך בשריה.

אמנם תוס' (חולין קיב. ד"ה הני מילי) **כתבו בשם ר"ת** שכל מליחה שנעשית להכשרת הבשר מוגדרת כמליח **הרא"ה** (בדק הבית ד, א) מצריך שטעם המלח יהיה מורגש לאחר הדחה ובישול.

הראב"ד (מאכלות אסורות ט, יח) כתב שזה כל שלא ניתן לאכלו לבד.

הר"ן הגדיר שזה כל שנמלח בכדי לאכלו בקדרה ולא לצלי ולאחר שיעור המליחה, ולא הדיחו אותו ממלחו, ואם מלחו לצורך עיבוד, הוא נחשב מליח אף לאחר שהדיחו אותו.

השו"ע בסימן קה פסק כדברי הר"ן שאם נמלח לקדרה ולא הודח דינו כצלי, או לעיבוד אף אם הודח **הרמ"א החמיר וכתב** שהיות ואיננו בקיאים יש להחשיב גם מליחה לצלי כרותח, אך יש להקל במקום הפסד מרובה.

הש"ך (סימן צא ס"ק יא) כתב שמליח נחשב מליח גם קודם זמן שיעור מליחה וגם לאחר מכן, **וכן הסיק הפרי חדש** (צא ט-י)

מה ההבדל שבין יבש ללח לענין בליעה במלוח?

תשובה:

השו"ע פסק שבשר וגבינה המלוחים שנגעו זה בזה, צריך לקלוף שניהם מקום נגיעתם מדין 'מליח כרותח'. **וסייג זאת השו"ע ע"פ דברי התרומה** (סימן סג) שרק אם הבשר או הגבינה לחים מחמת המלח, שייך בהם דין מליח כרותח אבל אם הם יבשים או לחים מחמת דבר אחר אין הם נחשבים מלוחים מספיק בכדי להעביר טעם ומספיק להדיחם כדין צונן בצונן רגיל.

תתאה גבר- האם יש הבדל בין דבר האיסור מחמת עצמו לדבר האיסור מחמת איסור הבלוע בו?

תשובה:

פסק השו"ע: "בשר וחלב רותחין שנתערבו יחד, ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור, משום דתתאה גבר **וסייג זאת הט"ז (ה) בשם התורת חטאת** (כלל קג) שבמדה והאיסור בלוע בתוך החתיכה, אין הוא יוצא ע"י הכלל של תתאה גבר.

ותמה הפרי מגדים (ה) שהרי כאן מדובר בבשר לתוך חלב שהוא צלול, וא"כ פשוט שאף באיסור בלוע שייך כלל זה, ודברי הרמ"א נאמרו במציאות ששני הדברים הם יבשים.

האם במליחה אמרינן תתאה גבר?

תשובה:

הרשב"א (תורת הבית ד, א) **פסק** שכאשר יש איסור מלוח שמן למטה ותפל היתר למעלה, נאסר ההיתר, מכוח הכלל 'תתאה גבר' אך כאשר ההיתר התפל למטה, והאיסור המלוח השמן למעלה, הוא לא נאסר אלא בכדי קליפה משום שיתתאה גבר.

אמנם הרא"ש ותוס' סברו, שהכלל 'תתאה גבר' לא תקף ביחס ל'מליח', ולכן במידה והאיסור תפל, והטהור מליח אין הוא אוסר כלל, וכשהאיסור הוא המליח הוא אוסר כדי קליפה.

השו"ע פסק בסימן ע סעיף ד וכן בסימן קה סעיף יא כדעת הרשב"א שדין 'תתאה גבר' שייך אף לגבי 'מליח' ולכן באיסור שמן, במידה והוא למעלה הוא אוסר כדי קליפה, וכשהוא למטה אוסר בכל הטהור משום שהוא מפעפע בכולו.

הרמ"א בסימן קה סעיף יא כתב שיש חולקים על השו"ע וסוברים שבמליחה אין חילוק אם הוא למעלה או למטה.

אמנם בסימן צא סעיף ה פסק השו"ע בענין בשר וגבינה שנגעו זה בזה, שאין זה משנה אם האיסור המליח למעלה או למטה, וכל שנגעו זה בזה, והאיסור הוא המליח, הוא אוסר בכדי קליפה.

הש"ך (יב) התייחס לסתירה לכאורה בין פסיקותיו של השו"ע בסימן ע ובסימן קה, לבין פסיקתו בסימן צא וכתב שהשו"ע סבר שדין תתאה גבר שייך רק ביחס לאיסור שמן, שכל שהוא למטה אוסר בכולו, ולמעלה אוסר בכדי קליפה, אבל בנוגע לאיסור כחוש שאוסר אך ורק בכדי קליפה, אין הבדל בין למעלה ולמטה ולעולם אין לאיסור בכדי קליפה.

מכול מקום אף על הכרעת השו"ע ביחס לחתיכה שמנה ערערו האחרונים:
הפרי חדש (ע, כ) כתב שאין לסמוך על פסק השו"ע, ובמידה והאיסור שמן מלוח יש לאסור את כל החתיכה הטהורה אך במידה והאיסור למעלה.
אף בכף החיים (סימן קה ס"ק קכד- קכה) כתב שאף לספרדים יש לבעל נפש להחמיר על עצמו ולאסור את כל החתיכה.

בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, וחזר ונפל לקדירה של בשר, האם אוסר?

תשובה:

התבאר לעיל כי נפסק כשמואל בפסחים (עו.) שיתתאה גברי'.
ועל פי זה פסק השו"ע שכאשר בשר רותח נפל לתוך חלב צונן, די בקילוף הבשר, וכל השאר מותר.
א"כ בנדון דידן נופל בשר שדי בקליפתו, וחוזר לתוך בשר אחר, והשאלה היא אם צריך לשער כנגד הקליפה שלא קילף, או שאין צורך בזה.
עניין דומה נדון תוס' (פסחים עו. ד"ה יתניא) ביחס לבשר רותח שנפל לתוך חלב קר, שהנה לפי הכללים שהבאנו, יש צורך בקילוף החלב, דבר שהוא ודאי בלתי אפשרי:
ר"ת סובר שבמקרה זה החלב מותר, ולא צריך אפילו שישים כנגד הקליפה, משום שכל שלא ניתן לקלוף לא נאסר.
אמנם הריב"א טוען שכשם שהבשר צריך קליפה כך החלב צריך שישים כנגד קליפה שאי אפשר להוריד ממנו, וכן הסכים להלכה בהגהות **שערי דורא** (פרק כב אות ו).
וכן למד הטור מדעת הרמב"ם שהצריך קליפה רק בבשר ולא הזכיר עניין זה ביחס לחלב.
השו"ע (ד) פסק כדברי ר"ת שהחלב מותר כולו ואין צריך שישים כנגד הקליפה.
וכן פסק הרמ"א ביחס לנדון דידן וכתב על פי האיסור והיתר (כט, ב) שבבשר הזקוק לקליפה ונתבשל עם דבר אחר- מותר בדיעבד.
הש"ך (ח) סייג זאת רק במקרה שהקליפה לא ניכרת, אך כל שהיא נכרת צריך שישים כנגד הקליפה.
הבית מאיר כתב שאין לחלק בין המקרים, ואם כבר, הסברא הייתה שכל שהוא בעין יש פחות בעיה, משום שהוא לא נותן טעם.

הט"ז (ז) ציון לסתירה בפסקי הרמ"א בעניין זה:

מסתמתו בסעיף שלנו נראה שהוא מסכים לפסק השו"ע שבמקום שאין יכולת לקלוף אין צורך לשער כנגד הקליפה.
אמנם בסימן סט סעיף טז פסק הרמ"א שבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב ונתבשל עם תבשיל אחר- צריך שישים בכדי קליפה בשביל לבטלו.
הש"ך בסימן סט (ס"ק סד) הציע שהיות והקערה חמה והיא בעין חובה לשער שישים כנגדה.
עוד כתב הש"ך שיתכן שהרמ"א עסק בקערה, והיא עצמה לא בלעה מהאיסור אלא התבשיל ומכול מקום הצריך שישים כנגד הקליפה משום שבשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב חמור מותר ששם הראב"ד אוסר אף יותר מכדי קליפה.
אמנם הט"ז הסיק שהעיקר כדברי הרמ"א בסימן סט שיש להחמיר כשיטת הריב"א ולהצריך שישים כנגד הקליפה.
וכן החמיר המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, ע).

***חייל מילואים המשרת בקיבוץ לא דתי, האם מותר לו להשתמש בכלי המשק לאכילה או לשם אחסון מלפפונים חמוצים בתוך כלים האסורים?**
***האם מותר להשתמש בצונן בכלי שבלע איסור? האם זה משנה באיזה אופן נבלע האיסור?**
***מה דעת הש"ך והט"ז לגבי הנחת צונן בכלי שבלע בצונן?**

תשובה:

האם מותר לאחסן בכלי זה?
בגמ' בחולין (צא) מתבאר כי לכתחילה אין לתת למאכל בשר וחלב לגעת זה בזה, על אף שדי להם בהדחה בכדי להתירם,
ומבאר העיטור שחכמים חששו שמא יאכלם בלא הדחה.
על פי זה פסק השו"ע שאין לתת לדבר איסור לגעת בדבר היתר, על אף שדי להם בהדחה מחשש שלא ידחם למעט דברים שרגילים בהדחה, שאין לחוש שלא ידחם (וזאת בניגוד לדעת הרא"ה שהחמיר אף בזה).

הד"מ האריך לדון כיצד דין זה מתיישב עם הגמ' בפסחים (ל): שם נאמר שניתן להשתמש בכלי שהיה בו חמץ צונן למצה, אע"פ שהם אסורים אחד בשני.

הד"מ הציע בזה מספר תירוצים:

1. אין לאסור נגיעה של איסור בהיתר בדבר שאין לו לחלוחית.
 2. יתכן שדווקא בחמץ ומצה יש להתיר.
 3. אין היתר להשתמש בכלי שבלע איסור בחמין, אבל אם רק השתמשו בו לאיסור צונן יש להתיר.
- הרמ"א בהגהותיו על השו"ע חיבר לכאורה** בין תירוצו הראשון לשלישי וכתב שיש להתיר להניח דבר יבש במידה יולא בלע הכלי רק בצונן.

בפשטות, כוונת הרמ"א שאין איסור במידה והונח בו צונן, ורק אם בלע יש לאסור. **אמנם מלשונו של הרמ"א** נראה שאם בלע הכלי איסור כ"י צונן כגון בכבישה - מותר להניח שם כלי. **אמנם הש"ך (ג) הבין** שהרמ"א התיר להניח בכלי שבלע איסור ע"י צונן כגון בכבישה ובמליחה, ותמה עליו.

למסקנה הסיק הש"ך שכל שלא קינח בין לבין - אין להתיר, אך במידת וקינח יפה, מותר להניח בין לח ובין צונן.

הט"ז (ט) הקל קצת פחות וסבר שיש להתיר להניח דבר יבש גם במידה והכלי בלע איסור, אך אין היתר להניח דבר צונן במידה ובלע איסור, אך אם רק הונח שם איסור, ניתן להתיר להניח גם צונן, וכתב שיש לשנות גם את גרסת הרמ"א לפי שיטתו.

א"כ יוצא לכאורה ג' שיטות להלכה:

- א. **פשטות הרמ"א ע"פ הבנת הט"ז** - מותר להניח יבש צונן, ורק במידה ולא בלע הכלי איסור, ואין להניח לח בשום אופן.
- ב. **ט"ז** - מותר להניח יבש אף אם בלע איסור, וצונן במידה ולא בלע איסור.
- ג. **ש"ך** - כל שעבר הדחה מותר להניח בין צונן ובין לח.

א"כ למעשה לפי הש"ך מותר לו להניח שם צונן על אף שהוא לח (כל עוד לא משאיר שם 24 שעות וכפי שיתבאר לקמן).

ולדעת הרמ"א והט"ז מותר לו להניח רק דברים יבשים, הואיל ונבלע שם איסור.

האם מותר לכבוש שם מלפפונים חמוצים, או כל נוזל אחר למשך 24 שעות?

הרמ"א בסימן סט סעיף טז פסק שאין כבישה בכלים, ולכן אין איסור לכבוש בתוך הכלי שכבר כבשו בו. **אמנם הט"ז כתב** שפשוט שלא התיר הרמ"א בכבישה מעת לעת, וכל כוונתו הייתה לומר שאף במידה ויש שם מלח אין לחוש שהכבישה מהירה יותר ולכן כל עוד לא יכבשו בו מעת לעת - אין לאסור. **הש"ך השיג על הט"ז וכתב** שאין לאסור במקרה זה, משום שכאשר כבר יכבש הדבר שיונח שם, כבר טעמו של האיסור הקודם יהיה פגום.

כדברי הש"ך עולה גם בט"ז בסימן קה בהקשר אחר.

וביאר רע"א בשם המנחת יעקב שכאן הט"ז לא סבר כן משום שסבר שהמלח ישביח.

ובמ"א סבר שאדרבה זה שטעמם בא יחד זה אוסר, משום שהטעם לגם נאסר רק לאחר הכבישה.

אמנם הפרי חדש והפלתי סברו לאסור מטעם אחר, והוא שהכבישה לא נעשית בפעם אחת אלא בכל מהלך 24 השעות שם עדיין הטעם לא פגום.

על כן, אין להתיר לכבוש בכלי זה במידה ונכבש בכלי זה בתוך מעת לעת, משום שפוסקים רבים כגון הט"ז פלתי פרי חדש אסרו, ואף הש"ך לא התיר לכתחילה משום שאין לתת טעם לפגם לכתחילה.

סימן צב

***"טיפת חלב שנפלה על חתיכה"- מה השיטות לגבי הסבר המשנה? מה הנ"מ להלכה?
*טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר שחציה ברוטב ולא ניער אח"כ ולא כיסה, ואין בקדירה שישים נגד החלב, מה דין הקדרה ומה דין החתיכה?**

תשובה:

נאמר במשנה שטיפת חלב שנפלה על חתיכה נאסרה כשאין בחתיכה שישים כנגדה, ואם ניער את החתיכה יש לשער שישים כנגדה.

רש"י ביאר שהכוונה היא שטיפת חלב שנפלה על החתיכה, אסרה את אותה החתיכה במידה ואין בחתיכה שישים כנגדה, ונעשית כל החתיכה נבלה. אך במידה וניער מיד את החתיכה, יש לשער בכל התבשיל ואם יש שישים בכל התבשיל כנגדה מותר.

ומדבריו עולה שדין זה נכון גם במציאות שהחתיכה נמצאת בתוך הרוטב.

תוס' (ק. ד"ה 'חתיכה') לא קיבלו ביאור זה, שהרי פשוט שכאשר החתיכה מצויה בתוך הרוטב, היא מפעפעת בתבשיל, וכל שיש בתבשיל כנגד הטיפה יש להתיר.

על כן ביארו תוספות שמדובר שהחתיכה נמצאת על גבי חתיכה אחרת, ולא נוגעת ברוטב, ולפי זה מבארים תוס' את המשך המשנה, שבמידה וניער אח"כ את החתיכה, יש לשער שישים כנגד החתיכה, ולא כנגד הטיפה.

הנ"מ להלכה היא (עי"פ הפרי מגדים משבצות זהב ס"ק ב):

1. **במציאות שנפלה הטיפה על החתיכה, ויש שישים בקדרה כנגדה, אך לא בחתיכה: לדעת רש"י**- נאסרה החתיכה.
ולדעת תוספות- לא נאסרה החתיכה.
2. **במציאות שנפלה הטיפה על החתיכה ואין שישים בקדרה לבטל את הטיפה: לדעת רש"י**- לא נאסרה אלא החתיכה עצמה.
לדעת תוספות- נאסרה כל הקדרה.
3. **במציאות שנפלה טיפה לתוך הקדרה ואין שישים מלבד החתיכה בכדי לבטלה: לדעת ר"י**- החתיכה מצטרפת לבטל את הטיפה.
לדעת רש"י- החתיכה לא מצטרפת לבטל את הטיפה.

מחלוקות בדעת רש"י:

- **נחלקו בדעת רש"י** האם לדעתו אחר שנאסרה החתיכה, הוא חוזרת ואוסרת גם את שאר התבשיל כל שאין שישים כנגד החתיכה (ר"ן חולין מג. בדפי הרי"ף). או שלדעת רש"י החתיכה כלל לא מפעפעת בשאר התבשיל ולא אוסרת בכולה (רשב"א תורת הבית ד, א).
- **כמו כן נחלקו בדעת רש"י**, האם גם רש"י יודה שבמידה והחתיכה מכוסה כולה רוטב, למעט החלק העליון שלה, שיש לשער את הטיפה כנגד כל התבשיל (בי"ט), או שגם במקרה זה יסבור רש"י שאין לשער את הטיפה אלא כנגד החתיכה עצמה (סמ"ג לאוין קמ).

שיטת הרמב"ם:

מדברי הרמב"ם (מאכלות אסורת ט, ט) **נראה לכאורה שפסק כדעת רש"י** שיש לשער כנגד החתיכה בלבד ולא כנגד כולה.

וכן כתבו מהר"י בן חביב והט"ז בדעת הרמב"ם, משום שהרמב"ם הצריך שישים כנגד החתיכה, ולתוס' אם היא ברוטב די בשישים כנגד הטיפה, ואם היא מחוץ לרוטב, אין צורך כלל שישים כנגדה.

הש"ך בנקודות הכסף דחה זאת וכתב שהרמב"ם הצריך שישים כנגד החתיכה במידה והייתה בחוץ, ואח"כ ניער והכניסה פנימה, וכביאור תוס' לסוף דברי המשנה.

עוד יוצא מדברי הרמב"ם חידוש גדול לכאורה, והוא שבמידה ולא ידוע על איזה חתיכה נפלה הטיפה, הוא יכול לערב את הכל יחד ובכך לבטל כנגד הטיפה בלבד.

וביאר המ"מ והש"ך שלדעת הרמב"ם אין דין חני"נ כשלא ידוע באיזה חתיכה בלוע האיסור, והסיבה שמכול מקום הוצרך הרמב"ם לבטל, היא משום שהיות ויש חתיכה שיש בה טעם בעין של האיסור, אין להתירה כך ללא ערבוב.

פסיקת השו"ע ונושאי כלים:

השו"ע סתם כלשון הרמב"ם.

וכבר הבאנו שנחלקו הט"ז והש"ך אם פסק כרש"י או כתוס'.

טיפת חלב שנפלה על חתיכה שבקדרה רותחת שחציה ברוטב, אם ניער סובר המחבר שהכל מצטרף לביטול כתוב לפחות שני קשיים בהבנת פסיקה זאת?

תשובה:

- א. מדוע לא נאסרה כל החתיכה משעה ראשונה, וכבר נעשתה חני"נ ויש לשער כנגדה?
- ב. מדוע מתחילה לא נאמר שכל הקדרה מצטרפת אף אם לא ניער, והרי החתיכה נמצאת ברוטב ומפעפת בכל הקדרה?
- ג. מלשון השו"ע עולה שם שצריך לנער מתחילה ועד סוף, ולא מובן במה זה מועיל ומדוע לא די בניעור אחד בלבד?
- ד. השו"ע כתב שבמידה ואין בחתיכה שישים כנגדה נאסרה כולה, ואילו בסימן קה סבר שלא נאסרה אלא בכדי נטילה (תירוץ: מהרש"ל – טיפת חלב היא איסור צלול ואוסרת הכל, ועוד שהבל הקדרה מפשט בכל החתיכה. ט"ז. - חלב שמן קצת ומפעפע בכל החתיכה)

טיפת חלב שנפלה על דופן הקדרה מבחוץ, כיצד דנים ביחס לתבשיל והקדרה עצמה. באלו אופנים:

- 1. הקדרה והתבשיל אסורים.
 - 2. הקדרה אסורה והתבשיל מותר.
 - 3. הקדרה והתבשיל מותרים
- באר בזה את כל השיטות לכתחילה ובדיעבד**

תשובה:

רקע- מפעפע במקצתו אם מפעפע בכולו

הגמ' בזבחים (צו): מביאה ששאל רמי בר חמא את רב יצחק בר יהודה שיענה לו מכוח משנה מה הדין בכלי קרבן המחוייבים במירוק ושטיפה, ובשלו בהם רק במקצתם, הוא הוא מפעפע בכולם. השיב לו רב יצחק בר יהודה שאינו מפעפע בכולו.
אך לבסוף הוכיח לו רמי בר חמא שהוא מפעפע בכולו ויש צורך במירוק של כל הכלי.
אמנם בהמשך הגמ' שם מתבאר כי בתרומה די במירוק המקום שבו נתבשל הכלי.
ונחלקו הראשונים האם תרומה היא היוצאת דופן, או שקדשים יוצאי דופן.
הרשב"א סבר שהתרומה היא היוצאת דופן, משום שניתן לבטל בה לכתחילה בעין, ולעולם אנו אומרים שמפעפע בכולו ויש צורך בהכשרת כל הכלי,
אמנם לדעת הרא"ה יראים והמרדכי אין צורך בהגעלת כל הכלי כדין תרומה.
אלא שנחלקו מדוע אין צורך:
לדעת המרדכי זה משום שהטעם נבלע רק כנגד מה שנתבשל,
ולדעת הרא"ה אכן האיסור מפעפע בכולו, אך כבולעו כך פולטו וכך גם בישול חלקי יוצא את כל הטעם.
השו"ע בסימן קכא הצריך הגעלה בהכל והרמ"א היקל ונראה שזה מטעמו של הרא"ה והש"ך נקט שטעם המרדכי עיקר.
הסמ"ק (סימן ריג) ראה בסוגיא זו פתח לשאלה מה הדין במקרה שנפלה מטיפת חלב על סיר רותח עם תבשיל בשרי, וכפי שהתבאר להלן:

טיפת חלב שנפלה על דופן הקדרה מבחוץ

ישנן שיטות רבות ביחס למקרה שנפלה טיפת חלב על סיר בשרי מבחוץ:

- **דעת הסמ"ג** שכל הכלי נעשה איסור אפילו יש בכלי כנגד הטיפה, וכתב ערוך השולחן שזו שיטה מחודשת שלא הוזכרה בפוסקים שהרי האיסור כלל לא נתן טעם בתבשיל, ומכול מקום יש לבאר בדתו שיות ולכלי אין טעם הוא נאסר גם בפחות מנתינת טעם.
 - **הסמ"ק כתב** שמהגמ' בזבחים עולה שיש להסתפק האם פעפוע במקצתו הוא פעפוע בכולו, ועל כן במידה ונפלה הטיפה כנגד הרוטב, די בשישים מכוח מה נפשך, אם אינו מפעפע בכולו, הוא לא אוסר את התבשיל, ואם הוא מפעפע ועובר לצד השני, התבשיל כבר מבטלו, אבל במידה והטיפה נפלה שלא כנגד התבשיל יש לחוש שהוא פעפע קצת אך לא התבטל, וכל הדופן שכנגד הטיפה נעשתה נביל וכל מה שידע בה יאסר, והתקנה להניחנה עד שיצטן ורק אז להוציא משם את התבשיל.
 - **המהר"ם סבר** שלעולם יש לשער שישים כנגד שישים משום שיש לחוש שהאיסור יתפשט עד שישים כנגד הנפח שבכלי (ולא יותר שאז הוא כבר יתבטל)
 - **דעת רבינו יחיאל** שאין חני"נ בכלים, ולעולם אין לשער אלא שישים כנגד הטיפה.
- השו"ע פסק לכתחילה כדעת הסמ"ק** שאם נפלה כנגד התבשיל די שיהיה בתבשיל שישים כנגדה, ובדיעבד כתב שניתן להקל כדעת רבינו יחיאל שלעולם די בשישים כנגד הטיפה, משום שאין חני"נ בכלים.
- הרמ"א כותב** שהמנהג לסמוך כדעת רבינו יחיאל שאין חני"נ בכלים, אמנם במקומות אחרים לא הקל אלא בקדרה חדשה (ואכמ"ל).
- השו"ע הביא מלשון הטור** שנהגו להחמיר שלא להתיר את מה שלא כנגד התבשיל.
- ונתקשו הנו"כ** שאין זה מנהג אלא דעתו המפורשת של הסמ"ק.

והביא הפרישה בשם רבו שהחידוש הוא שיש לאסור גם אם ימתין לצינון.
והפרישה עצמו כתב שהחמירו רק במציאות שעירה ממקום אחד שיש לחוש שנגע גם באחר.
למעשה כתבו הש"ך והפרי חדש שנהגו העולם להקל לאחר צינון.

א"כ, הקדרה והתבשיל יאסרו בדיעבד רק במידה ואין שישים כנגד הטיפה, וכדעת רבינו יחיאל.
הקדרה תאסר ולא התבשיל- המהרש"ל כתב שכל מה שסומכים על רבינו יחיאל הוא ביחס לתבשיל, אבל
כל שהטיפה לא הייתה כנגד התבשיל, יש לאסור את הקדרה.
הקדרה והתבשיל מותרים- במידה והטיפה נפלה כנגד הקדרה ויש שישים כנגד הטיפה, יש להתיר גם את
הקדרה.
כמו כן כתב הרמ"א שבקדרה חדשה לעולם אין לאסור כשיש שישים כנגד הטיפה.
וכתב הש"ך שהוא הדין בקדרה שאינה בת יומה שטעמה פגום.

טיפת חלב שנפלה על כיסוי הקדרה, האם דינה כאילו נפלה נגד הרוטב?

תשובה:

הרמ"א פסק שאם נפלה טיפה על כיסוי קדרה רותחת-דינה כאילו נפל כנגד הרוטב.
המהרש"ל (ים של שלמה חולין ח, מו) נחלק וסבר שדין הכיסוי כדין הקדרה שלא כנגד הרוטב.
הט"ז (כח) נוקט כדעת המהרש"ל, אך מסייג זאת וכותב שבאיסור דרבנן ניתן להקל.

אימתי אמרינן חתיכה נעשית נבלה, מה דעת המחבר והרמ"א בזה?

תשובה:

הקדמה- דין חתיכה נעשית נבלה

בגמ' בחולין (קח.) אומר רב שכאשר נבלעה טיפת חלב בחתיכת בשר, נעשית כל חתיכת הבשר אסורה, ולכן
אם נתערבה בחתיכות אחרות הם נאסרות במשהו משום שזו מין במינו שאוסר אפילו במשהו לדעת ר'
יהודה.

להלכה אנו פוסקים (למעט דעת רש"י) כדעת ר"מ שאף מין במינו מתבטל בשישים (ומדאורייתא ברוב) ולגבינו
הנ"מ של דין חני"נ הוא שיש לשער שישים כנגד כל החתיכה, ולא רק כנגד טיפת החלב שנבלעה שם.
רוב הראשונים (הרשב"א ותורת הבית ד, א) רא"ש (חולין ח, כב) הרמב"ם (מאכלות אסורות ט, ט) ועוד) פסקו כדעת רב ש'חתיכה
נעשית נבילה'.

אמנם הרמ"א השמיט את דברי רב, וכתבו הרמב"ן (מלחמות חולין לו.) והר"ן (על הרמ"א חולין מד:) שיתכן שהרמ"א
סבר שדין זה נכון רק ביחס לתערובת מין במינו ולגבי שיעור בשישים, ולכן אין לזה השלכה להלכה.
הראב"ד כתב במפורש בהשגותיו על הרמב"ם (מאכלות אסורות ט, ז) שאין דין חני"נ משום שאנו פוסקים
כר"מ שמין במינו בטל.
מכול מקום להלכה פסק השו"ע שיש דין חתיכה נעשית נבלה, וכדעת רב.

האם חתיכה נעשית נבילה אף בשאר איסורים?

בגמ' בחולין (קה.) היה מקום ללמוד לכאורה שדין חני"נ שייך גם ביחס לשאר איסורים, משום שרב כותב
כלל זה ביחס לחתיכת נבלה או דג טמא שנגעו בחתיכות אחרות.

אמנם רב מסייג זאת וכותב שבמדה ושאר החתיכות הונחו רק לאחר שסולקה חתיכת האיסור, אז ריש
צורך שחתיכת האיסור תתן טעם בחתיכת ההיתר בכדי שהיא תאסור את שאר החתיכות.
ולכאורה לפי שיטת רב שמין במינו אוסר במשהו, לא מובן מדוע יש צורך בנתינת טעם.

רבינו אפרים רצה להוכיח מכאן שבאמת דין חני"נ לא שייך לשאר איסורים אלא נכון רק ביחס לאיסור
בשר וחלב, שהאיסור הוא בערבוב של הבשר והחלב גם יחד, ולכן כל החתיכה שנתערבב בה טעם החלב
נאסרה, וביאר רבינו אפרים שכל מה שנאמר כאן ש'חתיכה נעשית נבילה' הכוונה היא נחשבת בעין בכדי
לאסור את שאר החתיכות, אך לעולם יש לשער רק כנגד האיסור.

אף הרמב"ם לא הזכיר דין חני"נ בשאר איסורים, ולמד מכך המ"מ שלדעתו דין חני"נ נכון רק ביחס לבשר
וחלב, וכן סבר הרא"ש.

לאור כך הכריע הב"י שהלכה כרבינו אפרים, וכן פסק בשו"ע בסימן צב סעיף ד ובסימן קו סעיף א.
אמנם הדרכי משה (ד) הכריע ע"פ דברי הסמ"ג והאיסור והיתר (כלל כד אות ד) שהמנהג לדון דין 'חתיכה
נעשית נבילה' אף בשאר איסורים.

האם בשאר איסורים החתיכה עצמה מתבטל לדעת רבינו אפרים?

הרשב"א (תורת הבית הארוך ד, א) **כתב** שהחתיכה נשארת באיסורה, מכיוון שהאיסור לא חוזר להתערב בשווה עם כל הקדרה (ובדבריו בחידושים (חולין קח. ד"ה 'וראיה') מתבאר שלדעתו השאלה של אפשר לסחטו היא תיאורטית, אך באמת ביבש תמיד נשאר יותר טעם בחתיכה ואינה נסחטה, ולכן אף למי"ד אפשר לסחטו מותר, החתיכה עצמה אסורה וכל הדין היא בשאלה אם לדון את החתיכה עצמה כאסורה לאסור במינה וכיו"ב עיי"ש בדבריו ועיין במיוחדות לרמב"ן (קנא) שהרחיב בזה יותר). **ומכול מקום מתבאר במיוחדות לרמב"ן** (קנא) שהחתיכה עצמה מצטרפת להיתר וכדין כחל, ושלא כדעת הראב"ד (תמים דעים סימן ז, וכן שו"ת הראב"ד סימן צב ד"ה 'אבל נדבר')

אמנם הטור סבר שניתן להתיר אף את החתיכה עצמה. (ונראה שהוא הבין בפשטות שלכ"ע ניתן במציאות לסחטו, והשאלה היא אם זה מועיל, ולכן במקרה שאין חתיכה נעשית נבלה, פשוט שאף החתיכה עצמה מותרת ע"י שמתערבת עם השאר).

השו"ע בסימן קו סעיף א הכריע כדעת הרשב"א שהחתיכה עצמה נאסרת, ואינה מותרת בערבוב בתבשיל אחר.

אמנם בסימן צב עולה במפורש להיפך - שניתן להתיר אף את החתיכה עצמה.

הגר"א (סימן קו ס"ק ד') **וערוך השולחן** (סימן קו סעיפים א-ג) כתבו שדעתו כפי שכתב בסימן קו שאין להתיר את החתיכה, ובסימן צב נמשך אחר לשון הטור.

הש"ך (יא) **ביאר** שהשו"ע הקל במקום שהיא לא ניכרת משום שהיא מדאורייתא בטלה ברוב.

הפלתו (ח) והפרי תואר (סימן קו ס"ק א) **ביארו באופן דומה** שהשו"ע בסימן צב עסק בחלב ובשר שהם מין במינו ובטלים ברוב מהתורה, ולכן השישים הוא רק דרבנן ובספק דרבנן מקל.

לסוברים שיש חני"ב בשאר איסורים - מה הדין בלח בלח וביבש ביבש?

המרדכי (סימן תרצז) **כתב** שלר"ת שיש דין חני"ב בשאר איסורים צריך לומר שדין חני"ב קיים רק בחתיכה ממש שהיא חשובה ואיסורה ניכר ומובדל, אבל בדבר לח כגון תרומה בחולין ויין במים של ע"ז וכגון רוטב ברוטב שאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות, לא שייך דין 'חתיכה נעשית נבילה' וכפי שעולה במשנה בתמורה (א, ד) שהמדומע ומים שאובין אוסרים לפי חשבון, ומה שנתערב בהם לא נאסר.

וכן כתבו הרשב"א (תורת הבית ד, א) **והר"ן** (על הר"ף חולין מג: -מד.). **בשם הראב"ד** (תמים דעים סימן ז).

אך טעמו של הראב"ד להתיר בלח הוא משום שהלח כבר נתערב בהכל ואין מקום ליחס את הכל כאיסור אחד, בניגוד לאיסור שנבלע בו איסור ששייך להחשיבו כאיסור.

[רע"א (על הש"ך ס"ק יד) כתב שיש נ"ימ בין ההסברים במקרה שהאיסור נימוח:

לדעת המרדכי היות והוא היה חשוב בשעה ראשונה שייך בו דין חני"ב.

ולדברי הראב"ד מכיון שיש תערובת גמורה שני ההיתרים מצטרפים לבטל את האיסור המקורי].

הר"ן והרשב"א כתבו שאין דברי הראב"ד נראים.

עוד כתבו הרשב"א והר"ן שיש אומרים בדיוק להיפך שדין 'חתיכה נעשית נבלה' שייך דווקא בעירוב לח בלח, שנבלל ונעשה גוף אחד, וכן בלח ביבש, אבל ביבש ויבש לא שייך דין חתיכה נעשית נבלה כדין המדומע והמחומץ שזה בפני עצמו עומד וזה בפני עצמו עומד. ובעניין מים שאובין יש לתרץ שאין פוסלין אלא לפי חשבון קל הוא שהקילו בשאובה דרבנן. לעניין יין נסך יש לתרץ שכל שלא נפל שם כדי נתינת טעם לא החמירו בו.

הר"ן והרשב"א כתבו שאף סברא זו אינה נראית.

הר"ן הסיק למעשה שבבשר וחלב דין חני"ב קיים בין בלח בלח ובין ביבש ביבש, אמנם בשאר איסורים יש דין חני"ב רק בדרך בישול, שבזה גזרו אטו בשר וחלב.

הרמ"א כתב שיש אומרים שלא אומרים חתיכה נעשית נבילה בלח בלח ויש לסמוך על זה בשאר איסורים, לצורך הפסד גדול, אבל לא בבשר וחלב.

ולעניין יבש ביבש פסק הרמ"א שאין בו כלל דין חני"ב ומשמע גם בבשר וחלב.

המהרש"ל (ים של שלמה חולין ז, ס) **פסק** שיש דין חתיכה נעשית נבילה בלח, אך רק בדרך בישול, ונראה שלדעתו אין להקל בזה אפילו במקום הפסד מרובה.

ובגר"א (כב) משמע שאף הרמ"א לא הקל אלא שלא בדרך בישול.

אך הפרי מגדים (שפתי דעת סימן קו ס"ק א) **סבר שהרמ"א** מקל בהפסד גדול אפילו בדרך בישול. **וכן פסק החכמת אדם** (כלל מד, ט ומו, ז). **וכן פסק בדי השולחן (עה).**

האם יש דין חתיכה נעשית נבילה כשבלע האיסור 'משהו', ומה הדין כשמדובר באיסור שאוסר במשהו?

הבאנו לעיל כי ר"ת ביאר שאין דין חני"ב באיסור משהו, וכל שלא נותן טעם בנבילה, אין הוא מעביר את איסור הלאה, ובוהו ביאר את דברי רב בדף (ק) שהצריך נתינת טעם בחתיכה בכדי שתאסור חתיכות אחרות.

הט"ז (טז) כתב שיש לדקדק שר"ת אמר דין זה בשיטת ר' יהודה הסובר שמין במינו אוסר במשהו וכל שכן לדין באיסור משהו בחמץ שהוא דרבנן.

אמנם הט"ז סייג את חידושו דווקא למציאות שהאיסור פלט מטעמו וסלקו, אך כל שהוא בעין אין להתיר ולכן בתערובת של בלח בלח אין להתיר 'כיון שכבר נאסר הלח הראשון בתערובתו לא מהני ליה אחר כך תערובת השני דאותו איסור אינו מתבטל לעולם' והוא הדין לחתיכה ביבש שנאסרה מחמת משהו ואין מכירין אותה נשארת באיסור'.

הש"ך בנקודות הכסף האריך להשיג על הט"ז וכתב שאין לדמות בין איסור מין במינו שכל שאין בו נתינת טעם אינו נחשב כמינו, ואע"פ שאף ההיתר והאיסור הינם מינם, מכול מקום החתיכה שיש בה היתר ואיסור נחשבת שלא כמינה ביחס לשאר החתיכות, אבל באיסור חמץ שנאסר במשהו, מה לי משהו ראשון ומה לי משהו שני, סוף כל סוף יש בתערובת משהו וצריכה להיאסר?

הפרי מגדים (משבצות זהב ס"ק טז) מחלק הדיעות בעניין איסור משהו לדי שיטות:

דעת הפרי מגדים עצמו- שלעולם איסור משהו שנבלע בחתיכה אחרת לא יוצא החוצה, ולכן אין צורך אפילו בשישים לבטלו.

דרישה- לעולם האיסור יוצא החוצה וצריך שישים כנגד האיסור (ע"ש בדבריו שזה לא כמו שהביאו דבריו הט"ז והש"ך ועוד חזון למועד ואכמ"ל)

ט"ז-האיסור אינו יוצא אבל צריך שישים כנגד החתיכה עצמה שנאסרה.

ש"ך-האיסור יוצא החוצה ונשאר במעמדו ואוסר במשהו.

המגן אברהם (או"ח סימן תסז ס"ק יג) **פסק** כדעת הש"ך שתרי משהו אוסר בפסח.

וכתב הפמ"ג (או"ח תמ"ז) שיש לסמוך על הט"ז בהפסד מרובה או שמחת יו"ט שדי בביטול בשישים **והביאו המ"ב בשער הציון** (סימן תסז ס"ק טז).

האם יש דין חתיכה נעשית נבילה בכלי שבלע איסור?

כתב המרדכי (חולין סימן תרעט) שאין אומרים חני"נ אלא כשאין יכול להפריד האיסור משם ולכן בכלים שניתן להפריד את האיסור, אין דין חני"נ.

הד"מ סייג זאת רק לכלי עץ או כלי מתכת שבאמת יש להם תקנה בהגעלה.

וכתב הד"מ שכך יש לבאר דין דינה של טיפת חלב שנפלה על דופן הקדרה שאמרנו שיש שם חני"נ שזה דווקא בכלי חרס (סעיף ה).

ולבסוף הסיק שהאיסור והיתר סבר שאף בכלי חרס אין חני"נ אך מכול מקום יש חני"נ בבלע הכלי ולכן בטיפת חלב שבדופן הקדרה יש לשער שישים כנגד שישים.

למעשה פסק הרמ"א כאן כסברת עצמו:

כלי הנאסר מבליעת איסור, לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה, ולא בעינן ס' רק נגד האיסור שבלע. **וביאר הגר"א** (כה) שבכלי ישן אכן יש צורך בחני"נ כנגד בלע הכלי.

בשר שנפל שנית לקדרה של חלב, האם החלב נעשה נבלה?

תשובה:

הרמ"א בסימן צח סעיף ד פסק ע"פ האיסור והיתר (שער כד סעיף ב) שאם איסור נתבשל בקדרה ואסרה, ואח"כ התבשל בקדרה נוספת, עדיין יש לשער שישים כנגד כל החתיכה.

הגר"א (יט) ציין כמקור את המבואר בגמ' בחולין (צז). בנוגע לדין כחל, שם מקשה הגמ' מדוע הכחל יאסור פעם נוספת אם יצא ממנו כל החלב, ומשיבה שהיות והדד נאסר כבר נעשה נבלה

החוות דעת (טז) כתב:

דדוקא טעם הבלוע ממקום אחר נסחט על ידי בישול אבל טעם עצמו אינו נסחט על ידי בישול ויכול להטעים כמה קדירות בזה אחר זה... אלא ודאי דטעם עצמו אינו נסחט לעולם.

בנוגע ביהודה (יו"ד קמא ס"י כח) כתב שזאת משום שאין לנו ידיעה כמה הוציא בפעם הראשונה.

ומכול מקום כתב הרמ"א שאם האיסור חוזר ונופל לאותה הקדרה אין צריך שתי פעמים שישים אלא מספיק רק פעם אחת.

והקשו אחרונים לשיטתו שאומרים דין חני"נ אף בשאר איסורין, מדוע לא נאמר שהחתיכה בלעה מתוך התבשיל ואף הבלוע נעשה חני"נ, וכעת יש לשער שוב כנגד מה שבלע עכשיו.

וביאר הגר"א (כ) שמכול מקום מה שנבלע באותה קדירה וחוזר ונפלט שם הוא מין במינו שמדאורייתא בטל ברוב, ובמקרה זה אין לחוש אטו שאינו מינו, שהרי תמיד אם יבלע מאותה קדרה ויחזור ויפלוט שם זה יהיה מין במינו, ודי שיבטל ברוב.

ובבדי השלחן (סא) כתב שלא גזרו במקום שלא נראה שנותן עוד איסור, שהרי מחזיר את אותה חתיכה.

האם דין אפשר לסוחטו אסור, זה מחלוקת בדין או במציאות? כיצד מכריעים להלכה?

תשובה:

האם בשאר איסורים החתיכה עצמה מתבטל לדעת רבינו אפרים?

הרשב"א (חולין ק. ד"ה 'וראיה') **כתב** שהמחלוקת באפשר לסוחטו, היא תיארוטית, אך פשוט שבפועל לא ניתן להוציא את כל האיסור, וכל הדיון הוא האם החתיכה נחשבת אסורה לעניין מין במינה או לא.

על פי זה פסק הרשב"א (תורת הבית ד, א) שבשאר איסורים שאין דין חני"נ חתיכה עצמה נשארת באיסורה, משום שלא ניתן לסוחטו, ומכול מקום היא עצמה עולה להיתר כדין כחל.

אמנם הטור סבר שניתן להתיר אף את החתיכה עצמה.

ונראה שהוא הבין שכולם מודים שניתן לסחטו והשאלה היא אם זה מועיל או שהחתיכה נאסרה, ולכן בשאר איסורים, שאין דין חני"נ אף החתיכה עצמה נעשית מותרת.

השו"ע בסימן קו סעיף א הכריע כדעת הרשב"א שהחתיכה עצמה נאסרת, ואינה מותרת בערבוב בתבשיל אחר.

אמנם בסימן צב עולה במפורש להיפך - שניתן להתיר אף את החתיכה עצמה.

הגר"א (סימן קו ס"ק ד') **וערוך השולחן** (סימן קו סעיפים א-ג) כתבו שדעתו כפי שכתב בסימן קו שאין להתיר את החתיכה, ובסימן צב נמשך אחר לשון הטור.

הש"ך (יא) ביאר שהשו"ע הקל במקום שהיא לא ניכרת משום שהיא מדאורייתא בטלה ברוב.

הפלתי (ח) והפרי תואר (סימן קו ס"ק א) **ביארו באופן דומה** שהשו"ע בסימן צב עסק בחלב ובשר שהם מין במינו ובטלים ברוב מהתורה, ולכן השישים הוא רק דרבנן ובספק דרבנן מקל.

א"כ בפשטות להלכה נפסק שתמיד לא ניתן לסחטו בפועל, אך יש שסברו שניתן להקל בדרבנן.

סימן צד

כף חולבת שנתחבה בקדירה שמבשלים בה בשר: מה דין הכף מה דין הקדירה, והתבשיל?

תשובה:

כף חולבת שנתחבה בקדירה בשרית פעם אחת

דין הכף והתבשיל

כתב הסמ"ק שאם כף חלבית נתחבה בכלי בשרי פעם אחת, ויש בתבשיל שישים כנגדה, לא נאסר התבשיל, אבל הכף עצמה נאסרת משום שהיא בלועה מבשר וחלב ואם יתחבנה לסיר אחר בין בשרי ובין חלבי, היא תאסור כל שאין שישים כנגדה.

אמנם רבינו פרץ הקשה על דין זה שלכאורה יש להתיר את הכף כשנתחבה בסיר חלבי או בשרי אחר, משום שהסיר מכשיר אותה.

ותירץ רבינו פרץ שאכן מן הדין יש להתיר, אלא יש לחוש שלא יתחב את כולה, ויתירנה ללא הגעלה.

עוד תירץ רבינו פרץ שהכף בולעת גם בפחות מרותחין.

הב"י כתב שלכאורה מדברי הרשב"א בסימן צג עולה שאכן ניתן להכשיר כף ע"י תבשיל פרווה ולכאורה הוא הדין בבשרי או חלבי.

אך לפי ביאורו השני שם בסימן צג בדעת הרשב"א אין מחלוקת, משום שאף הרשב"א מודה שניתן להכשיר דווקא ע"י תבשיל פרווה ולא בשרי או חלבי.

השו"ע פסק שהכף אסורה בין עם בשר ובין עם חלב.

הש"ך (ט) והגר"א (יב) כתבו לאסור גם עם פרווה ולכאורה נגד דעת הרשב"א.

דין הקדירה

הקדירה עצמה מותרת כשיש שישים בתבשיל כנגד, וכשאין הקדירה נאסרת אף בהנאה.

כף חולבת שנתחבה פעמיים לאותה קדירה בשרית

במשנה בתרומה מופיע מחלוקת בין ת"ק לר' שמעון בדבר תרומה שנפלה לתוך מאה, ושוב נפלה תרומה נוספת:

ת"ק אוסר

ור' שמעון מתיר.

ובתוספתא (תרומות ו, ה) **נאמר** שכשלא הייתה ידיעה בנתיים אסור, אך כשהייתה ידיעה בנתיים מותר.

ונחלקו הפרשנים האם סייג זה נאמר בדעת חכמים או בדעת ר' שמעון.

לדעת הברטנורא יש לפרש ע"פ הירושלמי, שזהו סייג לר' שמעון, שר"ש התיר רק שידע בנתיים כל שבא להרים כמורם דמי, אבל כשלא יכול להרים אף ר' שמעון אוסר.

אמנם נראה מדברי הרמב"ם כי גם חכמים מתירים במידה שהייתה ידיעה בנתיים משום שכבר בטל האיסור בתערובת, ורק כשלא הייתה ידיעה בנתיים אסרו חכמים.

הסמ"ק הבין כפירושו של הרמב"ם ולכן פסק בדבר כף חולבת שנתחבה פעמיים בתוך קדירה בשרית, שנעשית בפעם הראשונה נבלה, ואם לא הייתה ידיעה בנתיים, ונתחבה שוב, יש לחוש שפלטה הכל, ופלטה עוד מהתבשיל שנאסר אף הוא, ולכן יש לשער פעמיים שישים, אך אם הייתה ידיעה בנתיים, כבר התבטל השישים הראשון, וכל שהיה שישים בפעם הראשונה, יש להתיר.

הש"ך נדרש לשאלה מדוע אנו לא אומרים במקרה זה שהאיסור יהיה חוזר וניעור, וביאר הש"ך שאין אומרים חוזר וניעור, בדבר שאינו אסור מצד עצמו אלא מצד מה שבלע, שהרי בפועל בטעם האיסור יש רק שישים פעם אחת ולא פעמיים.

בתרומת הדשן (סימן קפג) **כתב** שלא נהגו מורי הוראה לחוש לזה, ומביא ב' טעמים להתיר.

א. הכף היא כלי שני.

ב. לדעת שיטות רבות אין חני"ג בבלע כלים.

(יש להוסיף שלדעת הרמ"א יש לכאורה עוד סיבה שאין חני"ג בלא ידיעה ודוק)

השו"ע פסק בדעת הסמ"ק.

והרמ"א פסק כתרומת הדשן שאין להחמיר בזה.

הב"ח כתב שבכף של איסור יש להחמיר כסמ"ק ובבשר וחלב יש להקל כתרומת הדשן, משום שבפעם הראשונה כבר נקלש טעם החלב.

הש"ך כתב להקל אף בשא איסורים.

כלי סתמי שתחבו לתוך מים רותחים שבו כף בשרית בת יומא, ושוב בשלו בו פעם אחרת באותו יום מאכל סתמי ותחבו כף חלבית בת יומא, מה דין הסיר

תשובה:

כשיש שישים כנגד כף פשוט שאין כלל מקום לאסור.

ונדון כשאין שישים כנגד הכף:

בפשטות היה נראה להתיר סיר זה משום שכל הטעמים ניתנו בנותן טעם בר נותן טעם, ואך הרמ"א מודה שבדיעבד אין לאסור נותן טעם בנותן טעם.

אמנם בהגהות הסמ"ק הביא שדעת מהר"י לאסור לבשל בה בשר או חלב, אך התיר לבשל בה תבשיל פרווה, ומשמע שגם במידה והיה הפרש של יותר מעת לעת בין תחיבה לתחיבה.

ורבינו פרץ השיג וחלק שאף כשאין מעת לעת, אין לאסור שהרי זה נ"ט בר נ"ט ומותר, וכפי שביארנו לעיל. השו"ע פסק לכאורה כדעת מהר"י לאסור במידה והכפות בני יומן.

ולא מבואר בדבריו אם היה הפרש של מעת לעת בין תחיבה לתחיבה או לא.

הט"ז רצה לומר שרבינו פרץ גם לא התיר כשלא היה מעת לעת, ופסק השו"ע כדעתו.

וביאר הט"ז שהסיבה שאין להתיר מכוח נ"ט בר נ"ט הוא משום שניתן לאכול עם דג, וזה נחשב כלכתחילה, ואין עושים נ"ט בר נ"ט לכתחלה (ולכאורה קשה שהשו"ע התיר נ"ט בר נ"ט לכתחילה)

השו"ע מסכים שהשו"ע מחלק בין מעת לעת לשאינו מעת לעת, אך כתב שנפלה לפני הבי"ט טעות סופר בדברי הגהות הסמ"ק ולכן פסק כן, אך בפשטות יש להתיר אף כשאין מעת לעת שהרי זה נ"ט בר נ"ט. ערוך השולחן האריך לצדד בדברי הט"ז שהיות וניתן לאכול בה פרווה, אין להתירה לבשר או חלב.

סיר שמתבשל בו בשר ותחבו לתוך כף חלבית שלוש פעמים, מה הדין?

תשובה:

הבאנו לעיל שהשו"ע פסק כסמ"ק שאם נתחב פעמים- שיש לשער פעמיים שישים כל שאין ידיעה בנתיים משום חני"ן.

והרמ"א הקל ע"פ תרומת הדשן שדי בפעם אחת, משום שיש סוברים שאין חני"ן בבלע כלים, וכן שדינה ככלי שני.

השו"ע כתב שנראה למעשה שאם נתחב ג' פעמים אף לדעת השו"ע די לשער פעמיים, משום שזה נחשב כבר כשאר איסורים, ואין חני"ן בשאר איסורים לדעת השו"ע.

אמנם בסימן קג סבר השו"ע שאף בשר וחלב שנתערבו יחד יש בהם חני"ן ואינם נחשבים כשאר איסורים, וא"כ לדעתו יהיה צריך לשער ג' פעמים.

חתכו בסכין חלבית בת יומא בשר רותח בכלי שני, כיצד משערים את הסכין? עד כמה נאסר הבשר?

תשובה:

חתך בסכין חלבית בשר חם בכלי ראשון

בהגהות הסמ"ק הביא מחלוקת בדבר סכין חלבית בת יומא שחתך בה בשר רותח:

רבינו ברוך כתב שיש לאסור רק בכדי קליפה, וכפי שמבואר בעניין אדם ששחט בהמה עם סכין של גוי, שיש לאסור רק בכדי קליפה.

אמנם רבינו פרץ השיג עליו וכתב שהטעם מתפשט לכל החתיכה ואין לדמות לסכין בשחיטה ששם הבשר לא רותח, אלא רק בית השחיטה.

השו"ע פסק כדעת רבינו פרץ שבכדי להתיר יש לשער שישים כנגד הסכין, ודי כנגד החתך של הסכין משום שאיננו אומרים חם במקצתו-חם בכולו לעניין פליטה.

בערוך השולחן העיר כי ברוב המקרים לא חותכים בסכין החלבית בחם, וממילא אין היא נאסרת. (במידה ואינה בת יומא כתב הסמ"ק שדי לשער בכדי קליפה וזאת מחמת השמוננית.)

חתך בסכין חלבית בשר חם בכלי שני

כתב האיסור והיתר (לו, ז) שאף במקרה זה יש צורך בשיעור כל הכלי משום שדבר גוש נחשב ככלי ראשון, וכן הכריע המהרש"ל.

אמנם הרמ"א פסק שדינו ככלי שני ודי בכדי קליפה.

ערוך השולחן הקל כרמ"א רק במקום הפסד או בדיעבד.

הט"ז כתב שכשיש דוחקא בסכינא כמו בבשר הוא מבליע בכלוא, אבל באורז שאין דוחק- די בכדי בקליפה. הפת"ש כתב שאם הבשר נשפך יחד עם הרוטב לכלי שני, דינו ככלי שני משום שהרוטב מקרר אותו.

סימן קכ

האם בעינן כוונה בטבילת כלים, ולמאי נפקא מינה (ציין ב' נפק"מ)

תשובה:

התרומת הדשן (סימן רנז) דן בשאלה אם ניתן להטביל כלים ע"י קטן? והשיב בתרומת הדשן שאין היתר להטביל ע"י קטן, משום שהוא לא נאמן על כך שהטביל. ומסיף התרומת הדשן שאין מקום לומר שיש לאסור להטביל ע"י קטן מן הטעם שטבילת כלים צריכה כוונה כמו שמצאנו ביחס לטבילת אשה (ואף בעניין זה יש מחלוקת עיין סימן קצח סעיף מח שהשו"ע כתב שאין צורך והרמ"א הצריך לכתחילה, ובש"ך מבואר שתטבול פעם נוספת) וביאר בתרומת הדשן שניתן ללמוד גם את הקטן להתכוון. עוד הוסיף תרומת הדשן טעם נוסף שטבילה זו אינה מעלה מטומאה לטהרה, ועל כן אין שום מקור לחייב בזה כוונה.

נ"מ ראשונה - אם טבילת קטן מועילה כשעומד ע"י מבלי שלימדוהו להתכוון? הנ"מ בין ב' הטעמים היא במידה והקטן הטביל מבלי שלימדו אותו להתכוון, שלפי הביאור הראשון יש חסרון בטבילה, ושמה צריך להטביל פעם נוספת, ולפי ההסבר השני, אין חסרון בזה, משום שאין כלל צורך בכוונה. **מלשון הרמ"א עולה** שאין צורך בכוונה, וכך כתב בסעיף יד: "אבל אם טבלו לפני גדול, הוי טבילה", ולא הזכיר כלל שיש צורך ללמד את הקטן לכוון. **וכן כתב הגר"א (לז) במפורש** שאין צורך בכוונה, אך הוא לא חילק בין טבילת כלים לטבילת נדה וסבר שבב' המקרים אין צורך בכוונה.

נ"מ שניה, נפל הכלי לטבילה ללא כוונה. לפי תרומת הדשן והגר"א עולה שמועילה הטבילה, משום שאין צורך בכוונה.

האם קטן נאמן על טבילת כלים? האם ישנו הבדל בין סוגי הכלים.

תשובה:

נאמנות קטן בטבילה

כבר הבאנו לעיל שכתב בתרומת הדשן (סימן רנז) שאין לתת לקטן להטביל כלים, משום שהוא לא נאמן על הטבילה, אך במידה ועומד אחד על גביו מותר. **השו"ע פסק** שקטן לא נאמן על טבילת כלים. **והרמ"א הוסיף** שאם גדול עומד ליד זה מותר. **ודייק הט"ז (טז)** מלשון הרמ"א שגם אין צורך ללמדו לכוון, משום שאין צורך בכוונה בטבילת כלים.

האם ישנו הבדל בין סוגי הכלים?

רע"א כתב שעולה מדברי תרומת הדשן שהסיבה שהקטן אינו נאמן משום שזה איסור דאורייתא, ולכן יש להאמינו בכלי זכוכית. **אמנם הפרי מגדים כתב** שאין להעמיד לקטן אף בכלי זכוכית משום שהם בחזקת איסור.

כלי שלא נטבל, האם אוסר את המאכל בתוכו? באר

תשובה:

הגמ' בע"ז (עה): מביאה ב' ברייתות:

בברייתא אחת כתוב: "וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ועד שלא יגעיל ועד שלא ילבין אסור. ובברייתא השניה כתוב - אסור. ומסיקה הגמ' שלמ"ד נותן טעם לפגם מותר, אז מותר, ולמ"ד אסור, אז אסור.

וכתב הרא"ש (ע"ז ה, לו) שלכאורה היה נראה לומר שכל ההיתר הוא דווקא ביחס להגעלה והלבנה, שבזה טעם לפגם מותר, אבל ביחס לטבילה שאיננו תלוי בטעם יש לאסור לפי ב' הברייתות. **אך כתב הרא"ש** שלא ניתן לומר כן משום שלא מיסתבר כלל לומר שאם נשתמש בכלי קודם טבילה שיהא אסור כל מה שבתוכו.

על כן ביאר הרא"ש שפשוט שהמותר מוסב על כל המקרים ולא האיסור, והביא שכן מפורש בירושלמי. **אמנם בתוס' העלו דיעה הסוברת** שגזרו על כלי שלא נטבל אטו כלי שלא הוכשר, וכן עולה מהאור זרוע. **מכול מקום רוב הראשונים סברו** שאוכל שנאכל על גבי כלי שלא הוטבל לא נאסר, וכן פסק הרמ"א בסעיף טז.

מהאור זרוע (פסקי ע"ז סימן רצג) **משמע** שמכול מקום יש איסור דאורייתא בשימוש בכלי ללא טבילה, **ובפסקי הרי"ד** (עה: ד"ה ית"ר הלוקח) **עולה** שאין כלל איסור להשתמש בכלי.

משפחה ערכה אירוע משפחתי ושאלה כלים מגמ"ח או מחנות כלים. כלים אלו הינם תוצרת חו"ל אך אינם טבולים. האם מחובתם להטביל כלים אלו טרם השימוש בהם בסעודה משפחתית. פרט ובאר

תשובה:

בגמ' בע"ז (עה:) נאמר שמותר להשתמש בכלי ששאלו מן הגוי ללא טבילה, **וכן פסק השו"ע**. **וכתב הרשב"א** (תורת הבית ד, ד) שהוא הדין לכלי שכור, **וכן פסק השו"ע**. **וכתב בהגהות אשר"י** (ע"ז ה, לה) שאם יהודי קנה מגוי כלי לשימוש שלא מצריך בישול, והשאלו ליהודי אחר, אין היהודי האחר מחויב בטבילה היות והיהודי הראשון היה פטור מזה. **וכן פסק השו"ע**. **והוסיף הרמ"א** שליהודי הראשון אסור להשתמש באכילה אפילו בדרך עראי. **הב"י רצה ללמוד מדברי ההגהות אשר"י** שאף אם קנה יהודי מגוי לצורך סחורה ומכרו לאחר, יש להתיר משום שהראשון לא התחייב בטבילה. **אך לבסוף הסיק הב"י** שלא התיר ההגהות אשר"י אלא במקרה ששאל מהיהודי ולא כשקנה ממנו, וכתב שכן הורה רבו מהר"י בירב שאם היהודי השני קנה את הכלים הוא מחויב בהטבלתם. **א"כ בנדון דידן**, מדובר במציאות שהמשפחה שאלה את הכלים, ולא קנתה אותם, ולכן יש להתיר להשתמש ללא טבילה, ע"פ דברי ההגהות אשר"י ופסק השו"ע.

יהודי המזמין ממפעל של גויים בהזמנה אישית ייצור כלי מסוים, ע"פ נתוני כלי וחומרי ייצור שהעביר להם. האם כלי זה טעון טבילה? פרט ובאר

תשובה:

כתבו תוס' (ע"ז עה: ד"ה יא"י) שאפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי, במידה והיהודי נתן חומר לאומן גוי שיעשה לו כלי, אין הוא צריך טבילה, משום שאין שם הגוי קרוי עליו. **הריצב"א** (הובא בטור) **חולק על דין זה** וסובר שהכל הולך אחר המעמיד, כלומר אחר העושה ולא אחר בעל החומרים.

השו"ע פסק כתוס' שאין צורך להטביל.

הרמ"א הבין שיש חולקים, והסיק שיש להטביל ללא ברכה, וכן הסכימו ה"ט"ז (יב) והש"ך (כא).

א"כ לדעת השו"ע אין צורך בטבילה, ולדעת הרמ"א יש להטביל ללא ברכה.

מכול מקום יש מקום לבדוק, שמן הסתם המפעל הוסיף גם חומרים משלו:

בעניין זה פסק הרמ"א שיש צורך בטבילה.

והש"ך (כב) הבין שבמקרה זה צריך גם לברך.

אמנם ה"ט"ז (יב) כתב שאף במקרה זה, אין לברך.

[ובמקרה ההפוך שהחומר של הגוי והאומן הוא ישראל: כתב הד"מ שלדעת תוס' צריך טבילה משום שהדגש הוא בבעלות, ולדעת הריצב"א אין צורך בטבילה משום שהכל הולך אחר המעמיד, למעשה החמיר הרמ"א שיטביל בלי ברכה, אך זאת כשעשה כן לצורך הגוי, אך אם עשה לצורכו מחומר של גוי פשוט שאין כלל צורך בטבילה]

האם חייבים חייבים להטביל כלי פלסטיק? קרמיקה? וכלים העשויים מעץ?

תשובה:
כלי מתכות

מבואר בגמ' בע"ז (עה): שהפסוקים העוסקים בהכשרת כלי מדין עוסקים בכלי מתכות.

כלי זכוכית

עוד מבואר בגמ' שאף כלי זכוכית מחוייבים בטבילה, משום שהאם דומים לכלי מתכות שאם נשברים יש להם תקנה.

בפשטות, החיוב הוא בכלי זכוכית הוא מדרבנן, **וכן העלה הפרי חדש (ג).**
אמנם בספר מקור מים חיים (א) כתב שהחיוב הוא מדאורייתא.

כלי עץ

כלי עץ פטורים מטבילת כלים, שלא נאסרו אלא כלי מתכות וכלי זכוכית הדומים להם, **וכן מבואר בשו"ע בסעיף 1** שכתב שאם אם יש בהם חישוקי מתכת אין הם זוקקים טבילה.

כלי פלסטיק

בציץ אליעזר (ז, לה) הסיק שכלי פלסטיק אנם זוקקים טבילה משום שהם דומים לכלי אבן שאם נשתברו אין להם תקנה, וכן שאף אם ידמו לכלי מתכות, הם לא היו בתקופת חז"ל וחכמים לא אסרו עליהם ואין בידינו לאוסרם.

אף הרב עובדיה יוסף (יבי"א יו"ד ד, ח) הסיק שמעיקר הדין הם אינם מזוקקים טבילה, אך כתב שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

המנחת יצחק (ג, עו) הצריך טבילה ללא ברכה מחשש שדומים לכלי זכוכית אך חשש לסברא שלא גזרו על כלים שלא היו בתקופתם.

קרמיקה

בגמ' בע"ז (עה): נחלקו האמוראים בדבר 'כלי קוניא':

לדעת ראשונים רבים מדובר בכלי חרס המצופים מתכת.

ולמסקנה הכריעה הגמ' שיש לדון ע"פ סופו שהוא מצופה, וצריך טבילה.

אמנם לדעת תוס' (ע"ז עה: ד"ה יוהלכתא) הצורך בטבילה הוא רק במידה והציפוי הוא כלפי פנים.

הראב"ה (פסחים סימן תסד) סבר שאף במידה והציפוי חיצוני יש חובת טבילה.

המרדכי (ע"ז סימן תננט) כתב שאם הוא מצופה רק חיצונית- רבינו פרת הורה להטבילם בלי ברכה.

הר"ן (ע"ז לט: בדפי הרי"ף) כתב שרק במידה והם מצופים מבי הצדדים, הם זוקקים טבילה.

למעשה פסק השו"ע כתוסי שכשהם מצופים פנימה יש צורך בטבילה.

הרמ"א פסק ע"פ האיסור והיתר (נח, פב) שנהגו להטביל בלא ברכה גם כשהם מצופים חיצונית וכדעת רבינו פרץ

ומבואר שאף הרמ"א מודה שבמדה והם מצופים מבי צדדים, צריך להטבילים בברכה.

כלי מצופים זכוכית

הערוך (ערך קניא) ביאר ש'קניא' זה כלי חרס מצופה זכוכית ואף הוא זוקק טבילה, וכן פירש ר"ת.

האיסור והיתר כתב שלהלכה ב' הפירושים אמת, וכן הכריע הש"ך (ב)

אמנם בפרי תואר (ג) כתב שמרוב הראשונים משמע שדווקא ציפוי מתכת זוקק טבילה ולא ציפוי זכוכית.

ולכן דינו של קרמיקה תלוי במחלוקת ש"ך ופרי תואר.

קנה כלי בשותפות עם הגוי, האם צריך להטביל כלי זה? באר

תשובה:

כתב בדרכי משה (יא) שכלי שקנו ישראל וגוי בשותפות אינן מזוקקים טבילה, וכן פסק הרמ"א להלכה. ומכול מקום **כתב הש"ך (כו)** שאם חזר וקנה מן הגוי חייב בטבילה.

חוה דעתך, האם טוסטר המיועד להשחמת פרוסות (תוצרת חוץ) זוקק לטבילה?

תשובה:

הטוסטר עשוי מפלסטיק אשר לדעת הציץ אליעזר והרב עובדיה אינו זוקק טבילה כמבואר לעיל.

אמנם הוא מצופה מתכת, ומבואר בגמ בע"ז (עה): ש'קניא' זוקק טבילה משום שהוא מצופה אבר.

ופסק השו"ע שדי בכך שהוא מצופה באופן הפנימי.

אמנם הרמ"א כתב שאין לברך כל עוד הוא לא מצופה מבי כיוניו.

אך נראה שבמקרה זה אף הרמ"א יצריך טבילה עם ברכה וכפי שפסק ע"פ המרדכי (ע"ז סימן תתנט) שריחים של פלפלין שיש בתוכם ברזל צריכים טבילה, מפני שהברזל הוא עיקר הכלי.

אך מכול מקום היה מקום לפטור אותו מטבילה ממס' סיבות שניבא לקמן.

מבואר בגמ' בע"ז (ע"ה:) שרק כלי סעודה מתחייבים בטבילה.

ומבואר בגמ' שלכן אין להצריך טבילה לזווא דסרבלא.

רש"י ביאר שזה מספריים שחותכים את הצמר.

אמנם הט"ז סבר שאף מספריים החותכים את הירקות אינם כלי סעודה.

אך הב"ח חלק וסבר שכל שמשתמשים בו לאוכל נחשב ככלי סעודה

הרב משה פיינשטיין (אג"מ יו"ד ג, כד) כתב שאין צורך להטביל טוסטר משום שבטוסטר מייבשין שם פת שכבר ראוי לאכילה ואין להחשיב זאת כצורך הסעודה משום שאנשים חפצים בייבוש הלחם 'מאחר שלא חסר כלום להפת גם בלא זה',

אמנם אחרונים רבים חלקו על ר' משה פיינשטיין בעניין זה (באר משה ד, ק), משנה הלכות ט, קסב), תשובות והנהגות (א, תט).

ויש שרצו להקל משום שהכלי יהרס במידה ויטבילו אותו ולא בעניין זה ציוותה תורה.

אך למעשה בהרבה מקרים ניתן להטביל ולא קורה כלום.

ומי שחושש לזה יכול למכור את הטוסטר לגוי (הליכות עולם חלק ז עמודים רסה-רסו) ולשאול ממנו ומבואר בגמ' שהשואל מן הגוי פטור מטבילה.

פתרון נוסף הוא לקלקל את הכלי ולהכשירו מחדש, ונחשב שנעשה ע"י היהודי (חכמת אדם עג, יג).

סימן קכא

פרט אופן הכשרת מחבת טיגון מהבליעות הבאות: חמץ, שאר איסורים, מחבת שבלועה מבשר או חלב. באר חילוקי הדינים

תשובה:

מבואר בברייתא בע"ז (ע"ה): שכלי שלא השתמשו בו עכו"ם מספיקה לו טבילה, ואם נשתמשו בו לצונן צריך הדחה, ואם נשתמשו בבליעת מים רותחים די בהגעלה, ומה שנשתמש ע"י האור צריך ליבון. דינים אלו מסתכמים בכלל אחד - 'כבולעו כך פולטו'. נחלקו הראשונים מה דינו של הטיגון: הרשב"א ורבינו יואל סברו שטיגון אינו כבישול אלא כשימוש באש והכשרתו בליבון. הראב"ה סבר שיש לדמות לטיגון לבישול ודי בהגעלה. השו"ע פסק שלגבי כלי ישראל שרוצה להכשירם לפסח די בהגעלה כדעת הראב"ה, אך בכלי עכו"ם שרוצה להכשירם צריך ליבון. נחלקו הפוסקים בטעם חילוק זה: ה"ט"ז סבר שכאשר להכשיר מהיתר להיתר, די בהגעלה. אך לצורך הכשרת איסור צריך ליבון. הרמ"ע מפאנו סבר שבכלי גויים יש בעיה גם בבליעת הנוזל שנבלע ישירות בכלי ולכן יש להחמיר, אבל בכלי החמץ, הוא נבלע ע"י נוזל שהוא גורם נוסף ולכן דומה יותר לבישול. ה"מ"ב בין ב' הביאורים היא שלדעת ה"ט"ז יש להתיר גם בין בשר לחלב משום שהיתרא בלע, וכן כתב רע"א במפורש.

אמנם יש להעיר שבעניין הכשרת בשר לחלב וכן להיפך ישנה בעיה נוספת: כתב המגן אברהם (או"ח תקט, יא) שהמנהג הוא שלא להכשיר בין בשר וחלב ולהיפך, מחשש שיהיה לו כלי אחד לשני הדברים, ויבוא לבשל גם ללא הגעלה. הפרי חדש וערוך השולחן כתב שאין לגזור גזירות מדעתנו. ואף בתפילה למשה (ג, טז) כתב שהספרדים לא נהגו גזירה זו. אמנם פוסקים רבים קיבלו גזירה זו ונתנו בזה מספר סייגים: הפרי מגדים כתב שיכול להטריף את הכלי ואח"כ להכשירו (יש שסברו שאין לעשות כן משום שזה כמבטל איסור לכתחילה). היד יהודה מתיר להכשיר לצורך שימוש פרווה. השער המלך מתיר ללבן ואוסר רק הגעלה מחשש שיגעיל גם בעודו בן יומו. השלי"ה מותר לאדם אחר להכשיר כלי זה לשימוש חדש. החת"ס כותב שכשמכשיר לפסח יכול כבר לשנותו מחלבי לבשרי וכן להיפך. הדרכי תשובה כותב שאם סיר פרווה נהיה בשרי הוא חלבי הוא יכול להכשירו ולהשיבו לקדמותו.

כלי הטעון הכשרה ע"י עירו מכלי ראשון, האם ניתן להכשירו ע"י עירו ממצקת ששאבה מכלי ראשון, פרט הדיון וציין המסקנה

תשובה:

כפי שהבאנו לעיל הכלל הוא שכבולעו כך פולטו על כן בפטות דבר שנאסר ע"י עירו ניתן להכשירו ע"י עירו. ואכן כך כתב הב"י. אך ה"מ"ב הביא שבאיסור והיתר כתב שהמנהג לא להכשיר ע"י עירו אף דבר שנאסר ע"י עירו אלא יש להכשירו בכלי ראשון. מכול מקום יש לדון לדעת הב"י וכן מעיקר הדין האם מצקת הנלקחת מכלי ראשון דינה ככלי ראשון או ככלי שני. מקור דיון זה הוא בתוספות בע"ז (לג: ד"ה 'קינסא') שם מביאים תוספות שמסתפק ר"י האם ניתן להכשיר דבר הזוקק הכשרה בכלי ראשון כשמניחים אותו בכלי שנמצא בתוך כלי שנמצא על האש. וכתב שיש להחמיר ולהחשיבה ככלי שני, וכשעירה ממנה החמיר שדינה ככלי ראשון שאוסרת ע"י. המהרי"ל (הגעלה אות ז) כתב שאם המים רותחים בכלי השני דינם ככלי ראשון ואם לא ככלי ראשון. ה"ט"ז סבר שדינו ככלי ראשון לכל דבריו ואלו טענותיו: א. הוא נמצא על האש ובמה שונה מכל כלי ראשון. ב. דפנות הכלי חמות ומדוע שלא יחשב ככלי ראשון.

ג. אף המהרי"ל מודה שאם הוא שהה שם ורתח הוא ככלי ראשון ומנין לנו לחלק בין קצת להרבה. המשנה ברורה פסק לגבי בישול בשבת שדין מצקת ככלי ראשון, אך בנוגע לבישול אחר אפיה הקל שדינה ככלי שני.

בשמירת שבת כהלכתה כתב שניתן לישב שהקל בבישול אחר אפיה משום שזו דעת יחד. החזון איש סבר שאף ה"ט"ז לא החשיב ככלי ראשון אלא כשנמצא על האש כמבואר בדבריו.

א"כ אם נשוב לנדון דידן, במידה והמצקת נלקחה מתוך האש באנו למחלוקת מהרי"ל וט"ז. אך במידה ונלקחה מכלי ראשון שלא על האש, מסתברים דברי החזו"א שאינה ככלי ראשון. א"כ למעשה ראוי להחמיר בזה הואיל ובלאו הכי כתב האיסור והיתר שנהגו להכשיר בכלי ראשון, ומכול מקום ניתן להסתמך על רוב הפוסקים שדינה ככלי ראשון במידה והיא על האש.

האם ניתן להכשיר כלי חרס שנלקח מגוי כשהוא לא בן יומו? (שאלה שנתחברה על ידי לצורך החזרה)

תשובה:

העיטור למד מן הירושלמי (תרומוות יא, ד) שניתן להכשיר כלי חרס שאינו בן יומו ע"י הגעלה ג' פעמים ברותחים.

הרשב"א (תורת הבית ד, ד) הקל בזה רק באיסור דרבנן שאין עיקרו מן התורה. הרא"ה סבר שאין כלל להקל בזה, ודין הירושלמי נוגע לתרומה למ"ד ירושלים לא קדשה לעתיד לבוא ואינה להלכה.

השו"ע פסק כרשב"א להכשיר כשבלע איסור דרבנן שאין עיקרו מן התורה.

האם ניתן להכשיר את הכלי לאחר יב חודש?

החכם צבי (סימן עה, וכן סימן פ) כתב שלאחר יב חודש שלא בושל בו כלי, אין לחלולית בכלי ומעיקר הדין מותר ללא הכשרה, ויש להתיר בדיעבד אם בושל בו.

הפנים מאירות (סימנים כג-כד) השיג בחריפות על דברי החכם צבי.

האחרונים מצרפים שיטה זו בכדי להקל במספר מקומות.

קנה מהגוי כלי משומש שזקוק להגעלה, מהו סדר הפעולות בהכשרתו? מה הדין אם שינה בסדר פעולות ההכשרה?

תשובה:

בברייתא בע"ז (ע"ה): מוזכרת הטבילה תמיד לאחר הכשרת הכלי (הגעלה, ליבון, הדחה). **הרשב"ם סבר** שדברי הברייתא הם בדווקא ואין להטביל קודם ההכשרה, משום שבזה הוא טובל ושרץ בידו, ואם עשה כן צריך לשוב ולהטביל לאחר ההגעלה.

ר"י חולק על הרשב"ם וסובר שאין משמעות לסדר.

הר"ן כתב בשם הראב"ד שאכן לכתחילה יש להגעיל קודם הטבילה, אך אין זה מעכב בדיעבד.

השו"ע פסק כדברי הר"ן בשם הראב"ד בסתם ובלשון יש אומרים כתב שאף בדיעבד צריך לחזור ולהטביל.

הש"ך כתב שצריך לחזור ולהטבילם בלא ברכה.

וכתב הדגול מרבבה שבמידה והכלי אינו בן יומו פשוט שיכול להטביל קודם.

הלבוש סבר שאם לוקח אותו בשביל להתשמש בו לצונן, אין בזה טובל בשרץ בידו, ולכן אף אם אח"כ ירצה להשתמש בו בחם, יכול להכשירו ללא טבילה נוספת.

אמנם התפארת למשה סובר שאין כלל היתר להשתמש בכלי של גוי לצונן ללא הכשרה במידה והגוי השתמש בו בחם.

פרט את הדרכים בהם ניתן להכשיר סכין שבלע איסור? (שאלה שנתחברה על ידי לצורך החזרה)

תשובה:

מבואר בגמ' בע"ז (עו): שניתן להכשיר סכין ע"י נעיצה או שפיה.

לדעת רש"י צריך את שניהם.

אך לדעת הרא"ש, רשב"א ורמב"ם די באחד מהם.

כמה פעמים צריך לנעוץ?

השו"ע פסק שדי בכל אחד בנפרד.

הרא"ש למד מן הירושלמי שדי בג' פעמים.

אך תוספות, רמב"ם, ורשב"א למדו שצריך עשר פעמים כלשון הגמ'.
השו"ע פסק שצריך עשר פעמים כרוב הראשונים.

באיזה קרקע נועצים?

בגמ' מבואר שצריך לנעוץ בקרקע שאינה עבודה.

תוספות כתבו שצריך שלא תהיה קשה מדי אלא בינונית.

הרמ"ה כתב שכל נעיצה צריכה להיות במקום אחר.

וכן פסק השו"ע.

האם נעיצה מועילה לבליעת דבר חריף

השו"ע פסק ע"פ הרשב"א שנעיצה מועילה אף לדבר חריף.

מה זה שיפה?

מרש"י במשנה עולה שצריך לשוף באבן של נפחים.

אך מרש"י בגמ' עולה שמועילה שיפה בבגד צמר.

הב"י כותב שרש"י מקל בצמר רק משום שלדעתו צריך גם נעיצה, אך לסוברים ששיפה מועילה לבד, צריך

שתהיה שיפה באבן של נפחים.

האם שיפה מועילה לכך שיחתוך בסכין רותח?

הרמב"ם והשו"ע פסקו ששיפה מועילה אך שיחתוך בו רותח.

הרשב"א והרמ"א פסקו שמועיל רק לחיתוך צונן.

אך הקל הרמ"א בדיעבד כשיטת הרמב"ם.

במידה ולא נועת ושף כיצד יכשיר את הסכין?

לרש"י בהגעה.

תוס' ליבון.

כשלא יכול ללבן בגלל הקת:

כתב האיסור והיתר שיכול ללבן עד כמה שניתן ואת השאר להגעיל, וכן פסק הרמ"א.